

UCHWAŁA NR XXIII.237.2016
RADY MIEJSKIEJ W TWARDOGÓRZE
z dnia 28 grudnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016 – 2023”

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 roku poz. 446 i 1579) **uchwała się, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016 – 2023”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy w Twardogórze.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej
Witold Szydełko

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Załącznik
do uchwały Nr XXIII.237.2016
Rady Miejskiej w Twardogórze
z dnia 28 grudnia 2016 roku

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2016-2023

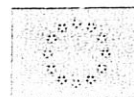
h. h.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Opis treści

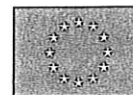
WSTĘP.....	3
1. DIAGNOZA NEGATYWNYCH ZJAWISK W SFERZE SPOŁECZNEJ.....	5
2. DIAGNOZA NEGATYWNYCH ZJAWISK W SFERZE GOSPODARCZEJ.....	15
3. DIAGNOZA NEGATYWNYCH ZJAWISK W SFERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ.....	19
4. DIAGNOZA NEGATYWNYCH ZJAWISK W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ.....	24
5. DIAGNOZA NEGATYWNYCH W SFERZE TECHNICZNEJ.....	30
6. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU DO REWITALIZACJI.....	39
7. PLAN REWITALIZACJI.....	49
Wizja obszaru rewitalizowanego.....	49
Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych.....	50
Lista A głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	52
Lista B – charakterystyka pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	63
8. WDRAŻANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	71
Komplementarność przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	71
Ramy finansowe.....	75
Planowane źródła finansowania procesu rewitalizacji.....	75
System wdrażania, monitoringu i ewaluacji działań oraz wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu.....	77
9. SPÓJNOŚĆ LPR-U Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY.....	80
10. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW ORAZ GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY TWARDOGÓRA W PROCES REWITALIZACJI.....	89

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Wstęp

Niniejszy dokument – *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* – stanowi zwieńczenie kilkumiesięcznych prac. Zapoczątkowało je przyjęcie przez Radę Miejską w dniu 29 października 2015 roku uchwały nr XI.104.2015 o przystąpieniu do opracowywania *Programu*. W ślad za uchwałą nastąpiło sporządzenie wniosku o dofinansowanie przygotowania dokumentu. Wniosek złożono na konkurs organizowany przez Województwo Dolnośląskie oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, dzięki czemu pozyskano środki na sfinansowanie przedsięwzięcia.

W prace nad dokumentem starano się włączyć jak najwięcej interesariuszy. W tym celu w listopadzie i grudniu 2016 roku odbyło się w siedzibie Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra pięć otwartych warsztatów z udziałem mieszkańców. Miały one charakter planistyczny i konsultacyjny. Zbierano na nich opinie o potrzebach rewitalizacyjnych w gminie, obszarach szczególnej koncentracji zjawisk kryzysowych w poszczególnych sferach, doprecyzowywano granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizowanego, wypracowywano jego wizję po rewitalizacji, dyskutowano nad listą celów rewitalizacji, wreszcie rozważano propozycje projektów rewitalizacyjnych pod kątem ich znaczenia i pilności w kontekście wypracowanych celów. Pomysły przedsięwzięć, które ostatecznie znalazły się w *Programie*, także powstawały przy udziale mieszkańców. Na przełomie listopada i grudnia zbierano w formie elektronicznej i papierowej zgłoszenia projektów; niektóre z nich włączono do dokumentu, inne wpłynęły na ostateczny kształt propozycji przygotowywanych przez pracowników Urzędu. Przez cały czas trwały też prace grupy ekspertów.

W ten sposób, dzięki zaangażowaniu mieszkańców, liderów społeczności lokalnej, przedsiębiorców, społeczników, radnych, pracowników Urzędu Miasta i Gminy oraz władz gminy udało się opracować *Program*, który łączy – mamy nadzieję – zalety analizy eksperckiej z korzyściami, jakie daje partycypacja społeczna.

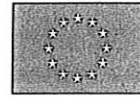
Pierwsze rozdziały niniejszego dokumentu stanowią diagnozę potrzeb rewitalizacyjnych miasta i gminy Twardogóra, zwłaszcza obszaru, na którym planowana jest rewitalizacja. Być może niektórzy Czytelnicy odnajdą w nich obraz odmalowany ich zdaniem w zbyt ciemnych barwach. Cele niniejszego opracowania sprawiają jednak, że siłą rzeczy koncentruje się ono

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

na zjawiskach negatywnych, o pozytywach wspominając zwykle wtedy, gdy stanowią one potencjał do wykorzystania w procesie rewitalizacji. Kolejny rozdział zawiera delimitację obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji. Najważniejszy rozdział to plan działań; składa się nań wizja, cele i przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które mają zostać zrealizowane w najbliższych latach. Ostatnie rozdziały poświęcono opisowi wdrażania dokumentu, jego komplementarności, ramom finansowym, projektowanemu systemowi monitoringu i ewaluacji uwzględniającemu wymogi partycypacji i kulturę organizacyjną Urzędu, a ponadto mechanizmom włączenia mieszkańców w proces rewitalizacji.

Handwritten signature

1. Diagnoza negatywnych zjawisk w sferze społecznej

Przetawioną poniżej analizę negatywnych zjawisk występujących w gminie w sferze społecznej oparto na danych pochodzących z systemu statystyki publicznej, informacji posiadanych przez Urząd Miasta i Gminy Twardogóra oraz diagnoz zawartych w dokumentach strategicznych i planistycznych gminy¹. Zasadniczo skupiono się w tym rozdziale, a także w kolejnych, na opisie deficytów występujących na terenie gminy, w szczególności na obszarze, który uznano za zdegradowany i postanowiono poddać rewitalizacji (uprzedzając rozstrzygnięcia przedstawione i uzasadnione bardziej szczegółowo w rozdziale poświęconym delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji – w centrum Twardogóry i Goszcza). Mniej pisze się tu o pozytywach – te zostały wspomniane wtedy, gdy stanowią atuty mogące wspierać zaplanowany proces rewitalizacji.

Usprowadzeniem dla tak pomyślanej analizy jest między innymi fakt, że obszerne części diagnostyczne dotyczące stanu gminy odnaleźć można w przywołanych w przypisie dokumentach. Tu więc, podkreślimy to raz jeszcze, ze względu na cel sporządzanej diagnozy, uwypuklono głównie zjawiska negatywne, a wśród nich szczególnie takie, które dokumentują istnienie potrzeb rewitalizacyjnych i mogą być przynajmniej w części eliminowane za pomocą dostępnego w procesie rewitalizacji instrumentarium.

Kolejno zaprezentowano sytuację demograficzną, problematykę bezrobocia, ubóstwa, edukacji i aktywności społecznej w gminie Twardogóra.

LUDNOŚĆ

Według ewidencji ludności Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra gminę zamieszkiwały na koniec grudnia 2015 roku 12884 osoby. *Bank danych Lokalnych GUS* określa populację gminy

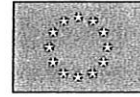
¹ Najważniejsze z nich to: *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, Twardogóra-Wrocław 2013; *Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy na lata 2012-2020*, 2012; *Lokalny Program Rewitalizacji miasta Twardogóra, Wrocław-Twardogóra 2010*.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

w tym samym czasie na 13009 osób. Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadających na 100 mężczyzn) wynosił 102, i tym samym był nieznacznie niższy niż dla powiatu oleśnickiego (105). Dla porównania wartość dla województwa dolnośląskiego wynosiła 108, natomiast dla kraju 107², można zatem uznać, że na tle regionu i kraju odsetek mężczyzn w populacji gminy jest stosunkowo wysoki.

Przyrost naturalny wyniósł w 2015 roku 2,3 na 1000 mieszkańców. Był też dodatni w roku 2014, ujemny natomiast w latach 2012 i 2013. Są to fluktuacje naturalnie występujące w małych populacjach. W ostatnich latach w gminie Twardogóra notuje się więcej urodzeń żywych na 1000 mieszkańców niż w powiecie. Mimo to jednak, na skutek zgonów i migracji, liczba ludności systematycznie spada, choć spadek ten jest stosunkowo powolny. Według danych Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra pomiędzy 2010 a 2015 rokiem ubyło w gminie 133 mieszkańców³. Warto jednak pamiętać, że oficjalne statystyki nie ujmują w całości zjawiska emigracji zarobkowej, której skala w opinii mieszkańców jest znaczna, prawdopodobnie więc rzeczywista sytuacja demograficzna gminy przedstawia się nieco gorzej.

Bardziej niepokojące są dane dotyczące struktury wiekowej ludności według ekonomicznych kategorii wieku. Jakkolwiek na tle województwa gmina Twardogóra wypada korzystnie, charakteryzując się większym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym i mniejszym w wieku poprodukcyjnym, to jednak gwałtownie rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego muszą niepokoić. Świadczą one o postępującym znacznie szybciej niż w powiecie i regionie procesie starzenia się populacji. Szczegółowe dane zawierają tabele poniżej:

Tabela 1.1. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.

	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
	[%]	[%]	[%]
DOLNOŚLĄSKIE	16,8	62,8	20,5
Powiat oleśnicki	18,5	63,2	18,3
Twardogóra	18,3	64,1	17,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

² Dane tu i w innych miejscach tego rozdziału, jeżeli nie zaznaczono, że inaczej, za *Bankiem Danych Lokalnych GUS*.

³ Warto odnotować, że w poprzednim dziesięcioleciu tendencja była odwrotna i ludność gminy Twardogóra powoli lecz systematycznie rosła. Patrz *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, s.21.

h.k.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

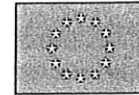

Tabela 1.2. Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	52,2	53,2	54,4	55,8	57,5	59,3
Powiat oleśnicki	52,9	53,7	54,4	55,6	56,8	58,1
Twardogóra	50,2	51,0	50,9	52,5	54,3	56,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 1.3. Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.

	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	97,3	102,0	107,2	112,6	117,4	122,1
Powiat oleśnicki	77,1	81,3	85,9	90,1	94,5	98,9
Twardogóra	70,4	75,9	80,6	86,0	90,4	96,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 1.4. Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	25,8	26,9	28,2	29,6	31,0	32,6
Powiat oleśnicki	23,0	24,1	25,1	26,3	27,6	28,9
Twardogóra	20,8	22,0	22,7	24,3	25,8	27,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

h. lly

BEZROBOCIE I RYNEK PRACY

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Oleśnicy liczba zarejestrowanych bezrobotnych na terenie gminy Twardogóra wynosiła 483 - na dzień 31 grudnia 2015 roku. Z tego aż 290 stanowili długotrwale bezrobotni, 83 – bezrobotni do 25 roku życia, a 147 – bezrobotni powyżej 50 roku życia. Jakkolwiek w opinii mieszkańców bezrobocie pozostaje nadal jednym z ważnych, jeśli nie najważniejszym problemem społecznym, to jednak trzeba zauważyć, że liczba zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich kategoriach systematycznie spadała w ostatnich latach:

Tabela 1.5. Bezrobocie rejestrowane w liczbach bezwzględnych.

	bezrobotni zarejestrowani		
	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
ogółem	823	711	483
długotrwale bezrobotni	453	424	290
do 25 r.ż.	169	120	83
powyżej 50 r.ż.	224	221	147

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Oleśnicy.

Rozbieżność pomiędzy subiektywnym odczuciem dużego wpływu bezrobocia na całokształt negatywnych zjawisk społecznych w gminie, deklarowanym przez mieszkańców podczas warsztatów, a optymistycznymi wskaźnikami pochodzącymi z oficjalnych źródeł, wytłumaczyć można zapewne znacznym, lecz trudnym do oszacowania bezrobociem ukrytym. Inną okolicznością wartą wspomnienia w tym kontekście jest powszechna świadomość uzależnienia sytuacji rynku pracy w gminie od kilku dużych pracodawców, a przede wszystkim od koniunktury w branży meblarskiej. Gospodarka gminy stanowi bowiem pewnego rodzaju monokulturę, co powszechnie odczuwane jest przez mieszkańców jako zagrożenie nawet w okresach względnej prosperity.

Struktura bezrobocia ze względu na płeć jest w gminie Twardogóra typowa: częściej dotyka ono kobiet niż mężczyzn. Zauważyć jednak wypada, że dysproporcja ta jest w gminie (ale także w powiecie) znacznie wyraźniejsza niż w skali województwa.

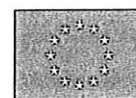

Tabela 1.6. Bezrobotni zarejestrowani wg płci.

Nazwa	ogółem					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	150 282	143 575	157 369	153 558	121 562	99 952
Powiat oleśnicki	6 109	5 493	5 989	5 993	4 426	3 607
Twardogóra	890	788	895	828	711	483
	mężczyźni					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	72 582	67 200	77 092	75 764	59 044	48 373
Powiat oleśnicki	2 719	2 347	2 801	2 809	1 944	1 579
Twardogóra	384	345	410	407	330	220
	kobiety					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
DOLNOŚLĄSKIE	77 700	76 375	80 277	77 794	62 518	51 579
Powiat oleśnicki	3 390	3 146	3 188	3 184	2 482	2 028
Twardogóra	506	443	485	421	381	263

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Podobnie jak wszędzie także w gminie Twardogóra ofiarą bezrobocia padają przede wszystkim osoby słabo wykształcone.

Bezrobocie oraz jego kategorie silnie różnicują poszczególne miejscowości na terenie gminy oraz ulice w obrębie miasta Twardogóra, dlatego też jego wskaźniki zostaną wykorzystane do przeprowadzenia delimitacji obszaru zdegradowanego w jednym z kolejnych rozdziałów dokumentu.

UBÓSTWO I INNE NEGATYWNE SKUTKI BEZROBOCIA

Najważniejszym skutkiem społecznym bezrobocia, zwłaszcza bezrobocia długotrwałego, jest degradacja ekonomiczna gospodarstw domowych, przejawiająca się początkowo obniżeniem standardu życia, a następnie popadnięciem w ubóstwo. Innymi konsekwencjami nieodnalezienia swojego miejsca na rynku pracy są frustracja, poczucie krzywdy, pogorszenie stanu zdrowia, wzrost częstotliwości zachowań agresywnych (w tym konfliktów z prawem) oraz inne dysfunkcje społeczne. Wśród wymienionych następstw bezrobocia najłatwiej prześledzić wskaźniki związane z ubóstwem.

h.l.h.

Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej stanowi podstawowy wskaźnik ubóstwa. Jak widać z poniższego zestawienia zmniejszała się ona w minionych latach. Co więcej, jej spadek był znacznie szybszy niż w powiecie i województwie.

Tabela 1.7. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Twardogórze na tle powiatu i województwa.

	2010	2011	2012	2013	2014
	[gosp.]	[gosp.]	[gosp.]	[gosp.]	[gosp.]
DOLNOŚLĄSKIE	84 563	78 956	77 962	81 147	75 782
Powiat oleśnicki	2 127	2 128	2 060	2 242	2 051
Twardogóra	186	163	95	92	72

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 1.8. Zasięg korzystania z pomocy społecznej w Twardogórze na tle powiatu i województwa.

	udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem				
	2010	2011	2012	2013	2014
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
DOLNOŚLĄSKIE	7,0	6,4	6,1	6,3	5,8
Powiat oleśnicki	5,9	6,0	5,4	5,7	5,1
Twardogóra	5,2	5,7	2,4	2,4	1,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tendencję spadkową poświadczają także dane pozyskane z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Twardogórze.

Tabela 1.9. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej.

	korzystający ze świadczeń pomocy społecznej		
	2013	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
ogółem	589	547	539
z powodu ubóstwa	37	35	23
z powodu bezrobocia	223	221	194

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Twardogórze.

Na podstawie dostępnych danych trudno ocenić skalę i dynamikę takich zjawisk jak alkoholizm oraz przemoc w rodzinie. W latach 2013-2015 wzrosła w gminie liczba Niebieskich Kart z 14 do 19, nie sposób jednak odpowiedzialnie oszacować, w jakim stopniu jest to wynik nasilenia przemocy domowej, w jakim coraz częstszego ujawniania tego typu zjawisk, a w jakim wreszcie przypadkowych fluktuacji. Podobnie ma się rzecz z liczbą osób objętych działaniami Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która wzrosła z 45 w 2013 roku do 48 w roku 2015.

Dane dotyczące liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, a także – mimo powyżej sformułowanych zastrzeżeń – liczby osób objętych działaniami Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz liczby Niebieskich Kart zostaną wykorzystane do wyznaczenia obszaru zdegradowanego ze względu na łatwość ich pozyskania oraz ujawniane przez nie zróżnicowanie przestrzenne, pozwalające za ich pomocą wskazać miejsca szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy.

EDUKACJA

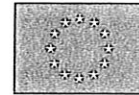
Roli edukacji w podnoszeniu szans życiowych dzieci i młodzieży nie sposób przecenić. Zwłaszcza edukacja publiczna stoi przed zadaniem ich podnoszenia i jednocześnie wyrównywania, przez co przyczynia się do zapobiegania w przyszłości zjawiskom wykluczenia społecznego, koncentracji bezrobocia i ubóstwa oraz innym postępującym w ślad za nimi negatywnym zjawiskom społecznym. Odpowiedzialna i skuteczna, może stać się najważniejszym mechanizmem podnoszenia poziomu kapitału społecznego i kulturowego. Z tych przyczyn w diagnozie potrzeb rewitalizacyjnych nie może zabraknąć kilku uwag na temat edukacji.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Na terenie gminy funkcjonują trzy placówki przedszkolne, z których usług korzysta coraz więcej dzieci⁴. Sieć szkół podlegających władzom gminy tworzą cztery szkoły podstawowe (dwie w Twardogórze, po jednej w Goszczu i Grabownie) i jedno gimnazjum (w Twardogórze). Wszystkie one wyposażone są w sale gimnastyczne, pracownie komputerowe z dostępem do Internetu, zapewniają uczniom zajęcia pozalekcyjne, a szkoły podstawowe opiekę świetlicową. Mieszkańcy w trakcie warsztatów deklarowali zadowolenie z poziomu szkół na terenie gminy, a ich opinie potwierdzają dane dotyczące wyników egzaminów gimnazjalnych i sprawdzianu szóstoklasisty. Tak więc edukacja w gminie, zarówno pod względem bazy lokalowej, jak i poziomu nauczania, odpowiada aspiracjom mieszkańców i nie wymaga podejmowania szczególnych działań w procesie rewitalizacji.

Ze względu na stosunkowo niewielką liczbę uczniów przystępujących do sprawdzianu szóstoklasisty lub egzaminu gimnazjalnego w poszczególnych jednostkach analizy (miejscowościach na terenach wiejskich i ulicach w Twardogórze) oraz relatywnie wysokie i mało zróżnicowane wyniki, uznano je za nieprzydatne do diagnozowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w procesie delimitacji obszaru zdegradowanego.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I OBYWATELSKA

Na koniec pragniemy zwrócić uwagę na dane dotyczące aktywności społecznej mieszkańców gminy Twardogóra. Poniżej prezentujemy informację o liczbie organizacji pozarządowych na 10 tysięcy mieszkańców:

Tabela 1.10. Liczba stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych w Twardogórze, powiecie oleśnickim i na Dolnym Śląsku na 10 tysięcy mieszkańców.

	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (stan na koniec roku 2015)					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]
DOLNOŚLĄSKIE	28	30	32	34	36	39
Powiat oleśnicki	18	19	20	22	23	25
Twardogóra	15	15	15	15	15	17

⁴ Szczegółowe dane na temat wychowania i edukacji zawiera *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, s.34-40.

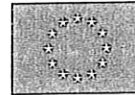
W. K.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]	[-]
DOLNOŚLĄSKIE	2	2	2	2	2	3
Powiat oleśnicki	1	1	1	2	1	2
Twardogóra	2	0	0	0	1	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Pod tym względem więc gmina odbiega na niekorzyść od przeciętnej dla województwa dolnośląskiego oraz powiatu oleśnickiego. Każę to kłaść w procesie rewitalizacji szczególnie nacisk na działania, które mogą zaowocować zwiększeniem poziomu aktywności społecznej wśród mieszkańców.

Ponieważ ze względu na metodologię zbierania i agregowania danych na temat organizacji pozarządowych informacje pochodzące z różnych źródeł znacznie od siebie odbiegają, dodajmy jeszcze kilka dodatkowych danych.

Liczba organizacji pozarządowych znajdujących się w bazie ngo.pl i zarejestrowanych w gminie Twardogóra to 15 podmiotów, w tym jeden ze statusem organizacji pożytku publicznego. Są to 4 stowarzyszenia, 6 klubów sportowych (plus jeden, który jest również stowarzyszeniem i jeden klub gminny) oraz 5 oddziałów ochotniczej straży pożarnej. Podmioty ujęte w bazie to:

- Stowarzyszenie Viva Art.,
- Stowarzyszenie „Potęga Lasu”,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Jana Pawła II w Twardogórze (status OPP),
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną i Fizyczną przy Zespole Szkół Specjalnych w Twardogórze „Nadzieja”,
- Klub Sportowy „Wiwa”,
- Klub Sportowy „Lotnik” Twardogóra,
- UKS „Bodzio”,
- Klub Sportowy „Polonia” w Grabownie Wielkim,
- Klub Strzelecki „Feniks” Twardogóra,
- Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy „Echo” w Twardogórze,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Grabownie Wielkim,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Twardogórze,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Goszczu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Domasławicach,

- Zakładowa Ochotnicza Straż Pożarna Fabryki Mebli „Bodzio” Bogdan Szewczyk sp. j. z siedzibą w Goszczu.

Na stronie <https://mojepanstwo.pl/dane/gminy/2184,twardogora/ngo> zamieszczono bazę organizacji pozarządowych gminy Twardogóra i podano w niej 21 podmiotów (uwzględniając w tej liczbie również spółdzielnie i związki zawodowe).

Dla odmiany inny użyteczny wskaźnik aktywności – frekwencja wyborcza – napawa optymizmem. Podczas wyborów do rad gmin w 2014 roku frekwencja ogólnopolska wyniosła 47,43%, w województwie dolnośląskim – 44,74%, w powiecie oleśnickim – 47,46%, a w gminie Twardogóra aż 54,51%⁵. Dla czytelności te same dane przedstawiamy w postaci tabelarycznej:

Tabela 1.11. Porównanie frekwencji w wyborach do rad gmin w 2014 r. w Polsce, województwie dolnośląskim, powiecie oleśnickim i gminie Twardogóra.

	frekwencja w wyborach do rad gmin
	[%]
POLSKA	47,43
DOLNOŚLĄSKIE	44,74
Powiat oleśnicki	47,46
Twardogóra	54,41

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

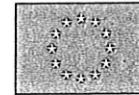
⁵ Dane Państwowej Komisji Wyborczej (<http://samorzad2014.pkw.gov.pl/>).

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

2. Diagnoza negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Twardogóra wynosiła na dzień 31 grudnia 2015 roku dokładnie 1000. W ostatnich latach zwiększyła się liczba najmniejszych przedsiębiorstw w gminie, to jest takich, które zatrudniają do 9 pracowników. Na koniec 2015 roku było ich wprawdzie o 4 mniej niż na koniec 2014 roku, jednak aż o 75 więcej niż w grudniu 2010 roku. Podmiotów natomiast, które zatrudniają od 10 do 49 pracowników ubyło w ostatnich latach, i to o prawie 1/4. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela:

Tabela 2.1. Liczba i wielkość podmiotów w rejestrze REGON działających na terenie gminy Twardogóra (według stanu na koniec roku).

liczba zatrudnionych	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem	925	916	961	986	1 006	1 000
0 - 9	865	861	912	936	957	953
10 - 49	53	49	42	43	42	41
50 - 249	5	4	5	5	5	4
250 - 999	1	1	1	1	1	1
1000 i więcej	1	1	1	1	1	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W gminie Twardogóra liczba podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców jest niższa niż w powiecie oleśnickim (o 171 według stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku), a także znacznie niższa niż w regionie (aż o 461). Niepokojąca jest dynamika zmian. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców pozostaje od lat znacznie niższa niż w powiecie i regionie. W 2015 roku liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON wyniosła 63 na 10 tysięcy mieszkańców i był to drugi najniższy wynik w ciągu ostatnich sześciu lat. Jakkolwiek z drugiej strony liczba podmiotów wykreślonych

h.lly

z rejestru na 10 tysięcy mieszkańców na terenie gminy w ostatnich także była niższa niż w powiecie i regionie, to jednak na koniec 2015 roku wskaźnik ten osiągnął w gminie najwyższą wartość od 2011 roku. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela:

Tabela 2.2. Podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. ludności.

	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności (stan na koniec roku)					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	1 135	1 123	1 156	1 194	1 207	1 230
Powiat oleśnicki	906	891	908	926	936	940
Twardogóra	710	703	739	760	773	769
	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	114	103	104	113	101	105
Powiat oleśnicki	99	95	90	82	86	85
Twardogóra	68	81	85	72	60	63
	jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	66	115	72	76	88	84
Powiat oleśnicki	57	105	72	64	74	79
Twardogóra	48	83	55	51	44	65

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Ponad połowa zarejestrowanych podmiotów w bazie REGON to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W grudniu 2016 roku w bazie Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej było wpisanych 675 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. To zdecydowanie mniej niż wykazują dane GUS na dzień 31 grudnia 2015 roku, które podają liczbę 741 podmiotów. Być może w statystykach GUS dane za 2016 rok nie pokażą już tak dużej rozbieżności. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ostatnich latach na terenie gminy pozostaje na zbliżonym poziomie. Różnice widać, kiedy porównuje się te dane z powiatem oleśnickim, gdzie przedsiębiorców na 10 tysięcy mieszkańców jest wyraźnie więcej. Dane prezentujące liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w ostatnich latach prezentuje poniższa tabela:

Tabela 2.3. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w Twardogórze na 1000 ludności.

	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	81	78	80	81	81	81
Powiat oleśnicki	71	68	68	69	69	69
Twardogóra	55	52	55	57	58	57

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Dobrym wskaźnikiem dla poziomu przedsiębiorczości w gminie jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Na tej podstawie można szacować, jaki jest potencjał przedsiębiorczości mieszkańców w zastanych dla nich warunkach lokalnego rynku pracy. Dla porównania odsetek zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosi 5,8% (na podstawie danych PUP w Oleśnicy). Oznacza to, że 58 osób na tysiąc w tej kategorii to osoby zarejestrowane w urzędzie pracy. Poziom samozatrudnienia w gminie jest wyższy i wynosi 8,9%. Innymi słowy, 89 mieszkańców na tysiąc w wieku produkcyjnym prowadzi działalność gospodarczą. Wskaźnik ten w ostatnich latach nieznacznie rośnie i należy dążyć do wszelkich starań, aby tendencja ta się utrzymała. Tu podobnie jak w zestawieniach danych przytaczanych powyżej widać wyraźną dysproporcję w liczbie podmiotów, porównując gminę z powiatem, na niekorzyść gminy. Szczegółowe dane o liczbie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą prezentuje poniższa tabela:

Tabela 2.4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym.

	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	12,3	12,0	12,3	12,6	12,7	12,9
Powiat oleśnicki	10,8	10,5	10,5	10,8	10,9	10,9
Twardogóra	8,2	7,9	8,3	8,7	8,9	8,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Działalność gospodarcza w gminie Twardogóra to przede wszystkim przetwórstwo przemysłowe i handel. Gmina jest znaczącym ośrodkiem produkcji stolarskiej i tapicerskiej w regionie. Największe przedsiębiorstwa produkcyjne działające na terenie gminy Twardogóra, wskazane w *Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, to:

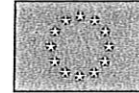

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

- Fabryka Mebli BODZIO - Goszcz - produkcja mebli (ok. 1380 pracowników),
- Ilpea Sp. z o.o. – produkcja uszczelek do chłodziarek (ok. 650 pracowników),
- Spółdzielnia SPAMEL - branża elektryczna (ok. 300 pracowników).

Do znaczących zakładów należą również:

- Zakład Produkcyjny TAP-POL - produkcja tworzyw sztucznych,
- Zakład Tworzyw Sztucznych DREWPLAST- produkcja tworzyw sztucznych,
- Zakład Produkcyjny GIERUS MEBLE - produkcja mebli,
- Stolarstwo Meblowe s.c. GAŁA - produkcja mebli.

Prawie 50% powierzchni gminy stanowią użytki rolne. Struktura gruntów ornych ze względu na jakość gleb jest niekorzystna: ponad 2/3 stanowią gleby słabe, V i VI kategorii. Gospodarują na nich niemal wyłącznie rolnicy indywidualni, koncentrujący się na uprawie zbóż, które według Państwowego Spisu Rolnego stanowiły ok. 80% powierzchni zasiewów. Hodowla jest niewielka pod względem pogłównia i rozproszona.

3. Diagnoza negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Stan sfery przestrzenno-funkcjonalnej, w tym jej negatywnych aspektów, jest zgodnie z dokumentami programującymi procesy rewitalizacyjne ważnym aspektem diagnozowania stanu kryzysowego lokalnej wspólnoty społecznej. Jej precyzyjne wydzielenie nie jest łatwym przedsięwzięciem, gdyż ściśle wiąże się ona z gospodarczymi, technicznymi i środowiskowymi uwarunkowaniami życia w gminie.

Sposób rozmieszczenia w przestrzeni oraz parametry urządzeń i funkcji publicznych, kształtują jakość życia mieszkańców gminy. Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, niedobór podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski standard obsługi komunikacyjnej, poważny deficyt lub niska jakość terenów publicznych (np. skwerów, parków, placów zabaw, świetlic itp.) to tylko wybrane negatywne zjawiska, jakie mogą stać się uciążliwe dla wspólnoty samorządowej. Poniżej zostaną przedstawione wybrane zagadnienia dotyczące zarysowanej wyżej problematyki. Dostępna przy sporządzaniu tej części diagnozy baza informacyjna nie była jednak na tyle kompletna, aby można w sposób szczegółowy je opisać, zwłaszcza jeśli chodzi o jakościowy wymiar zjawisk z interesującej nas sfery.

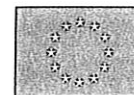
Na rozwój gminy Twardogóra, z jej dominującą funkcją rolniczą i elementami funkcji przemysłowej i usługowej, wpłynęło znacząco położenie geograficzne. W aktualnej *Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020* opisano je syntetycznie w następujący sposób: „Obszar Gminy położony jest wśród Wzgórz Twardogórskich (fragment Wzgórz Trzebnickich), należących do makroregionu Wału Trzebnickiego. Teren najbardziej urozmaicony wraz z punktami widokowymi znajduje się między Golą Wielką i Chełstowem. Północna część obszaru Gminy wchodzi w skład Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”, w tym kompleks liczących stawów. Obszar ten, będący unikatem na skalę światową, powstał w 1996 r. w celu objęcia ochroną najcenniejszych, obok doliny Odry, fragmentów środowiska przyrodniczego, zachowania mało zmienionych ekosystemów wodno-błotnych i leśnych oraz

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

ich cennej ornitofauny oraz ochrony ekosystemów stawowych przed parcelacją i prywatyzacją stawów”⁶.

Gmina jest położona w północno-wschodniej części województwa dolnośląskiego, w powiecie oleśnickim. Obejmuje ona swoim zasięgiem bardzo malownicze krajobrazowo tereny, zarówno obniżenia dolinne (Kotlina Milicka), jak i sąsiadujące z nimi wzniesieniami Wzgórz Trzebnickich i Twardogórskich. Administracyjnie graniczy z gminami: Krośnice (powiat milicki), Sośnie (powiat ostrowski, województwo wielkopolskie), Dobroszyce (powiat oleśnicki), gminą Oleśnica (powiat oleśnicki), gminą Syców (powiat oleśnicki) i Międzybórz (powiat oleśnicki). Zajmuje powierzchnię 16 786 ha. Jej sieć osiedleńczą tworzy łącznie 37 miejscowości, z czego 18 ma status sołectwa. Największa część powierzchni (8021 ha, tj. ok. 48%) stanowią tereny użytkowane rolniczo. Zbliżoną powierzchnię zajmują tereny lasów i gruntów leśnych (7808 ha tj. 46,5%), a tylko 90 ha zajmuje obszar zabudowy mieszkaniowej. Z racji obowiązywania na terenie gminy różnych przepisów związanych z ochroną przyrody, krajobrazu czy dziedzictwa kulturowego wyżej przytoczone wartości od wielu lat nie ulegają poważniejszym zmianom. Oznacza to również, iż dostępność do walorów środowiska przyrodniczego czy kulturowego nie podlega w warunkach gminy Twardogóra istotnym (poza komunikacyjnymi, technicznymi czy organizacyjnymi) ograniczeniom. Szlaki spacerowe i turystyczne, ścieżki i trasy rowerowe i inne formy zagospodarowania przestrzeni (parki i tereny zielone) umożliwiają mieszkańcom czy turystom korzystanie z wymienionych zasobów. Zostało to w dość wyczerpujący sposób opisane w różnych dokumentach programowych dotyczących gminy.

Infrastruktura społeczna związana z realizacją zadań publicznych (edukacja i wychowanie, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, kultura, sport i rekreacja, lokalna przedsiębiorczość, usługi administracyjne i inne) pozostaje na dobrym poziomie. Aktualny stan głównych elementów infrastruktury społecznej w gminie przedstawia się następująco (wg danych Urzędu Miasta i Gminy i GUS na dzień 31.12.2014 r.):

- Boiska sportowe znajdują się w Twardogórze (teren stadionu sportowego), a na terenach wiejskich: w Goszczu, Chełstowie, Grabownie Wielkim, Grabownie Małym i Bukowinca. Do dyspozycji mieszkańców jest również boisko wielofunkcyjne „ORLIK”.
- Hala sportowo-widowiskowa przy ul. Wrocławskiej 39 w Twardogórze.

⁶ *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, Wrocław – Twardogóra 2013, s. 13. Por. także *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Twardogóra*, Wrocław – Twardogóra 2010, s. 24 oraz *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego* (załącznik nr 1 do uchwały nr xii/66/07 Rady Miejskiej w Twardogórze z dnia 26.10.2007 r.), s. 5.

hll

- Sale sportowe: przy SP w Goszczu, w Grabownie Wielkim i w Twardogórze, przy ul. Batorego 5 oraz przy ul. Św. Jadwigi 7.
- Korty tenisowe (z oświetleniem).
- Stadion sportowy lekkoatletyczny.
- Tor dla użytkowników łyżworolek, deskorolek, nartorolek i rowerów.
- Strzelnica Ligi Obrony Kraju.
- Siłownię.
- Zbiornik rekreacyjny na rzece Skoryni (letnia wypożyczalnia kajaków).
- Otwarte kąpielisko z podgrzewaną wodą.
- Sztuczne lodowisko czynne sezonowo.
- Wypożyczalnia rowerów.
- Ścieżka spacerowa przy Skoryni z torem do gry w boule, placami zabaw, „ścieżką zdrowia”, wiatą leśną i wydzielonym miejscem na ognisko.
- Place rekreacyjne do zabaw dla dzieci znajdujące się w każdej wsi⁷.

Na terenach wiejskich gminy działalność kulturalną prowadzą świetlice wiejskie. Aktualnie działa 9 takich obiektów. Wszystkie one są w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym. Wymieniona powyżej baza techniczna zapewnia dobre warunki dla prowadzenia działalności związanej z realizacją zadań publicznych, w tym sprzyjających rozwiązywaniu problemów społecznych i realizacji funkcji integracyjnych. Dzięki niej Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, może realizować bogatą ofertą imprez o bardzo różnorodnym statusie, od zajęć codziennych po imprezy ponadlokalne i międzynarodowe⁸.

Na terenie gminy edukacją dzieci na szczeblu przedszkolnym zajmują się trzy placówki zlokalizowane w Twardogórze, Goszczu oraz Grabownie Wielkim. Edukację na poziomie podstawowym prowadzą cztery szkoły podstawowe. Ich wyposażenie nie budzi większych zastrzeżeń. Zlokalizowano tam sale gimnastyczne, pracownie komputerowe zapewniające dostęp do Internetu oraz świetlice szkolne. Naukę pobiera w nich około 730 uczniów, z czego około 2/3 (480) dowożonych jest z pobliskich miejscowości. Na terenie gminy działają ponadto:

- Gimnazjum samorządowe;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. J. Iwaszkiewicza (placówka powiatowa), złożona z:
 - 3-letniego Liceum Ogólnokształcącego,
 - 3-letniego Liceum Profilowanego o profilu ekonomiczno-administracyjnym,

⁷ Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020, Wrocław – Twardogóra 2013, s. 32.

⁸ Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020, Wrocław – Twardogóra 2013, s. 32-33.

- 4-letniego Technikum kształcącego w kierunkach technik ekonomista i technik technolog drewna,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa (klasa wielozawodowa).

W Twardogórze działa także Zespół Szkół Specjalnych realizujący kształcenie dzieci i młodzieży na poziomie podstawowym i gimnazjalnym.

Sieć tych jednostek uzupełnia Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Twardogóra, prowadzona przez samorząd gminny, z księgozbiorem liczącym blisko 50 000 woluminów (wliczając filie w Goszczu i Grabownie Wielkim) oraz z liczbą 2685 czytelników rocznie.

Jednym z ważnych elementów budowania wysokiej jakości życia mieszkańców gminy, jakkolwiek trudnym do ilościowej analizy, są walory estetyczne przestrzeni miejskiej i wiejskiej. Stanowią one dumę mieszkańców, wzmacniają w nich poczucie identyfikacji z miejscem oraz wspólnotą lokalną, służą budowie dobrego wizerunku gminy oraz jej produktu turystycznego. W trakcie prac warsztatowych nad *Programem rewitalizacji* ich uczestnicy zwracali uwagę na tę okoliczność, wskazując centra Twardogóry i Goszcza jako miejsca wymagające szczególnie pilnej interwencji. Dewastacja przestrzeni publicznej poprzez agresywną i brzydką reklamę oraz bylejakość i tandetę budowlaną rodzi tam bowiem sytuację swoistego chaosu przestrzennego, za którego sprawą miejsca te nie wykorzystują w pełni swojego potencjału.

Podsumowując, w obliczu szeregu zjawisk społecznych, takich jak starzenie się zbiorowości, utrwalanie bezrobocia i wykluczenia społecznego w niektórych grupach społecznych, depopulacja i emigracja młodych mieszkańców, ujawniają się rozliczne niedostatki w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Najważniejsze z nich to:

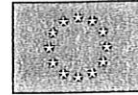
- degradacja stanu przestrzeni publicznej na dwóch terenach gminy (miasta Twardogóry i Goszcza), wynikające między innymi z technicznego wyeksploatowania obiektów zabytkowych oraz sporej części zasobu mieszkaniowego i budynków publicznych na terenie gminy;
- niezadawalający poziom estetyczny przestrzeni publicznych między innymi w Twardogórze i Goszczu, dotyczący nie tylko stanu budynków, ale i przestrzeni stanowiących ich integralne otoczenie, w tym terenów parkowych i innych terenów zielonych (np. terenu parkowego przy zespole pałacowo-parkowym w Goszczu, terenu wąwozu położonego przy ul. Wojska Polskiego w Twardogórze, teren parku w sąsiedztwie pałacu barokowego w rejonie ul. Wrocławskiej, Młyńskiej i Sosnowej w Twardogórze, zdegradowanego obszaru glinianek wzdłuż ulicy Partyzantów, zdegradowanego ogrodu i parku przylegającego do dawnego kościoła ewangelicki w Goszczu);

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

- niedobór i niska jakość lokali komunalnych i socjalnych pozostających w zasobach gminy;
- degradacja i niewydolność systemu komunikacyjnego gminy oraz towarzyszącej mu infrastruktury, generujące różnego rodzaju uciążliwości dla mieszkańców, szczególnie nasilone w Twardogórze i Goszczu (wskazane wydają się zwłaszcza inwestycje w rozwoju systemu dróg lokalnych, chodników, ścieżek rowerowych oraz miejsc parkingowych).

W centrach Twardogóry i Goszcza nie tylko koncentrują się – jak można stwierdzić na podstawie dostępnych danych – negatywne zjawiska ze sfery przestrzenno-funkcjonalnej, ale także tam umiejscowiony jest zasadniczy potencjał rozwojowy gminy. W świetle dokumentów strategicznych i planistycznych oraz zawartych w nich diagnoz oba te miejsca mają szczególne znaczenie dla efektywnego przeprowadzenia procesów rewitalizacji w gminie.

4. Diagnoza negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej

Stan sfery środowiskowej został bardzo szeroko opisany w kilku obowiązujących dokumentach planistycznych⁹. W niniejszym opisie należy zaakcentować co najmniej trzy istotne uwarunkowania stanu środowiska i procesów zarządzania nim w gminie. Pierwszym jest fakt, iż na terenie gminy znajduje się, co prawda niewielki, południowozachodni fragment Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”. Walory krajobrazowe, w tym tereny leśne oraz stawy w pobliżu Drożdżęcina i Poręby stanowią atrakcję przyrodniczą najwyższej próby. Obecność ptactwa wodnego w porównywalnej skali co na wodach rezerwatu oraz naturalność tych obszarów czynią go atrakcyjnym miejscem dla uprawiania turystyki. Istotnym elementem systemu ochrony środowiska, przewidzianym przez ustawę o ochronie przyrody (Dz. U. 2013 r. poz. 627 z późn. zmianami), a występującym na terenie gminy, są dwa obszary Natura 2000 (Leśne stawki koło Goszcza PLH020101 i Ostoja nad Baryczą PLH020041). System ochrony zasobów przyrodniczych uzupełnia Rezerwat „Torfowisko koło Grabowna Wielkiego” i 4 pomniki przyrody.

W świetle wyżej wspomnianych dokumentów i zawartych w nich diagnoz można uznać, że stan środowiska naturalnego w gminie jest na zadawalającym poziomie, a w ostatnim czasie zmieniał się na lepsze. Nie oznacza to, iż jest ono wolna od różnego typu zagrożeń, które z różną siłą oddziałują na kondycję lokalnego ekosystemu. Gospodarcze i bytowe użytkowanie środowiska w większości rejestrowanych wskaźników mieści się w rygorach określonych normami, a podmioty zanieczyszczające środowisko posiadają wymagane prawem pozwolenia na prowadzoną działalność.

Za najistotniejsze pod względem skali i siły oddziaływania negatywne zjawiska, wpływające na stan sfery środowiskowej gminy, powodujące jej degradację i równocześnie rodzące konieczność podejmowania działań rewitalizacyjnych należy uznać:

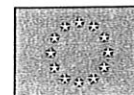
⁹ Są to następujące opracowania: *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, Twardogóra-Wrocław 2013, *Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Twardogóra*, Twardogóra 2004, *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra*, Twardogóra marzec 2016.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

- zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego ze źródeł punktowych i liniowych (użytkowanie instalacji grzewczych o niskiej sprawności opartych o paliwa stałe, tzw. niska emisja, emisja spalin w ruchu drogowym);
- degradację klimatu akustycznego w otoczeniu dróg i linii kolejowej;
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych wynikające z niedostatecznego pod względem jakości systemu skanalizowania obszaru gminy;
- rozwój zabudowy mieszkaniowej, prowadzący do zmniejszenia powierzchni terenów otwartych i pogarszania walorów krajobrazowych gminy;
- obecność na terenie gminy Twardogóra znacznej liczby (ok. 250) obiektów zawierających wyroby z azbestu¹⁰.

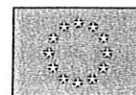
Ponieważ katalog zagrożeń jest dość obszerny, w dalszej części diagnozy skupimy uwagę na tych negatywnych zjawiskach i ich przyczynach, które w sposób zasadniczy są lub mogą być powiązane z planowaniem i przebiegiem procesów rewitalizacyjnych w gminie Twardogóra. Uchwycenie tych zależności pozwala lepiej identyfikować potrzeby rewitalizacyjne i tym samym we właściwy sposób uzasadniać konieczne interwencje publiczne.

Jednym z najbardziej niepokojących zjawisk rejestrowanych na terenie całego województwa dolnośląskiego, a zwłaszcza jego terenów zurbanizowanych jest zanieczyszczenie atmosfery. Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska Twardogóra leży w tzw. strefie dolnośląskiej, gdzie dopuszczalna częstotliwość dobowych przekroczeń poziomu pyłów zawieszonych (PM 10 i PM 2,5) jest z pewnością naruszana, chociaż brakuje bezpośrednich, jednoznacznych danych dotyczących ich skali. Według danych z 2014 roku, uwzględniając klasyfikację stref ze względu na kryterium ochrony zdrowia, gmina została zakwalifikowana do klasy C, co rodzi konieczność opracowywania i wdrożenia specjalnego programu ochrony powietrza. W pozostałych wskaźnikach dotyczących poziomów innych skażeń (dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, benzen, kadm i nikiel) strefa, gdzie położona jest gmina, została zakwalifikowana do klasy A, co znaczy, że nie występuje zagrożenie przekraczaniem dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń¹¹. Pyły zawieszane, będące kombinacją substancji organicznych i nieorganicznych, zawierające substancje toksyczne (węglowodory aromatyczne, między innymi benzo(a)piren, metale ciężkie, dioksyny i furany) są odpowiedzialne za liczne schorzenia dróg oddechowych, układu krwionośnego czy nowotwory, stanowiąc bezpośrednie zagrożenie życia mieszkańców. Szczególny wpływ mają one na osoby w podeszłym wieku, dzieci oraz cierpiących już wyżej wymienione choroby. Zgodnie z ustaleniami naukowymi mogą one stanowić bezpośrednią przyczynę około 8% zgonów (w tym przedwczesnych) w poddanych oddziaływaniu takich czynników populacjach.

¹⁰ Na podstawie informacji Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

¹¹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra, s. 9 i nast.

h. llye

Jedną z kluczowych przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w wysokim poziomie niskiej emisji na terenie gminy (ich źródłem są indywidualne systemy grzewcze o niskiej sprawności spalania) oraz zanieczyszczenia komunikacyjne. Jej szczególna koncentracja występuje w centrum Twardogóry, gdzie występuje koncentracja starej zabudowy mieszkaniowej¹². Według ustaleń autorów PGN-u ponad 30% mieszkań w gminie ogrzewanych jest przy wykorzystaniu niesprawnych pieców, głównie kaflowych. To zjawisko w sposób szczególnie dokuczliwy ujawnia się w trakcie sezonu grzewczego. W przywoływanym dokumencie wskazano także na konkretne lokalizacje budynków z zasobów gminnych, wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni. Szczególna ich koncentracja występuje w rejonie następujących ulic: 1 Maja, Krzywoustego, Bydgoskiej, Dąbrowskiego, Długiej, Lipowej, Młyńskiej, Okrężnej, Ratuszowej, Placu Piastów, Rynku, Sienkiewicza, Wielkopolskiej czy Wrocławskiej w Twardogórze i Rynku, Sienkiewicza, Twardogórskiej oraz Milickiej w Goszczu.

Kwestie te zostały rozwinięte w części poświęconej negatywnym zjawiskom ze sfery technicznej jako głównej przyczynie opisanego problemu.

Bardzo znaczącym zjawiskiem negatywnym w sferze środowiskowej jest hałas (tzw. degradacja klimatu akustycznego) w otoczeniu dróg i linii kolejowej. Twardogóra z uwagi na swoje położenie jest terenem krzyżowania się szlaków komunikacyjnych, które generują to zagrożenie. Tym samym następuje tu kumulacja wymienionych źródeł i ich skutków.

W ostatnim okresie szczególnie uciążliwym źródłem hałasu stał się wzmożony ruch drogowy, którego intensyfikacja nadal postępuje. Odnotowywany wzrost liczby rejestrowanych pojazdów oraz intensywne ich użytkowanie przekłada się na odczuwane przez mieszkańców i rejestrowane wskaźniki stanu środowiska.

Kolejnym negatywnym zjawiskiem w sferze środowiskowej jest skażenie wód powierzchniowych i podziemnych, pozostające w ścisłym związku z niezadawalającą wielkością systemu kanalizacji gminnej. Kwestia ta została wymieniona jako zagadnienie problemowe w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* jako istotna bariera rozwojowa, mimo że nie generuje ona aktualnie bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia mieszkańców.

Prowadzona na terenie gminy gospodarka odpadowa zdaje się nie generować negatywnych zjawisk. Według aktualnych informacji będących w posiadaniu Urzędu na terenie gminy zidentyfikowano 7 miejsc, gdzie nielegalnie są składowane odpady (tzw. dzikie wysypiska).

¹² Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra, s. 32 oraz Ocena jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego w 2004 roku, WIOŚ Wrocław 2015.

Są one zlokalizowane w Twardogórze (przy ulicach Stolarskiej i Wojska Polskiego), Goszczu (przy ulicach Korfantego, Parkowej i Sycowskiej) oraz w Grabownie Wielkim (dwa wysypiska).

Wymagającym działań faktem z obszaru środowiska w gminie jest obecność obiektów zawierających azbest. Wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji ilustruje tabela:

Tabela 4.1. Lokalizacja i liczba obiektów budowlanych pokrytych / izolowanych azbestem w 2015 r.

miejsowość	ulica	liczba obiektów budowlanych pokrytych / izolowanych azbestem
Twardogóra	Aleje	1
	Adama Asnyka	2
	Bydgoska	1
	Henryka Dąbrowskiego	1
	Dębowa	1
	Długa	1
	Gdańska	1
	Grzybowa	2
	Leśna	1
	Lipowa	3
	Adama Mickiewicza	1
	Osiedle	1
	Ignacego Paderewskiego	1
	Partyzantów	3
	Plac Piastów	1
	Rynek	1
	Henryka Sienkiewicza	1
	Juliusza Słowackiego	1
	Szkolna	1
	Trzebnicka	2
	Tulipanów	1
	Ludwika Waryńskiego	1
	Wielkopolska	3
	Ks. Henryka Wiernego	1
Wrocławska	2	
Stefana Żeromskiego	1	
Bukowinka		4
Chelstów		14
Chelstówek		5
Dąbrowa		14
Domasławice		13
Drągów		6
Drogoszowice		11
Drożdżęcín		6
Gola wielka		5
Goszcz		22
	Jerzego Badury	1

miejsowość	ulica	liczba obiektów budowlanych pokrytych / izolowanych azbestem
	Kasztanowa	2
	Wojciecha Korfantego	1
	Milicka	6
	C.K. Norwida	1
	Ogrodowa	1
	Rybacka	1
	Rynek	3
	Sycowska	1
	Szkolna	1
	Twardogórska	3
	Wiśniowa	1
	Grabowno m.	
Grabowno w.		10
Łazisko		6
Moszyce.		14
Nowa Wieś Goszczańska		10
Olszówka		8
Sądrożyce		12
Sosnówka		16

Źródło: dane Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Podsumowując: relatywnie wysoka jakość sfery środowiskowej gminy Twardogóra jest między innymi efektem wysokich wymagań, jakie są stawiane przed gminami objętymi restrykcyjnymi formami ochrony przyrody. Ponadto w ostatnim czasie zrealizowano cały szereg przedsięwzięć służących ograniczeniu uciążliwości wynikających z działalności człowieka, a jednocześnie podnoszących jakość życia mieszkańców (np. prowadzona od wielu lat gazyfikacja i kanalizowanie gminy). Największym zagrożeniem dla środowiska pod względem skali i siły oddziaływania jest emisja zanieczyszczeń do atmosfery. Wpływa na nią przede wszystkim użytkowanie instalacji grzewczych o niskiej sprawności opartych o paliwa stałe, a także transport drogowy (dotyczy to szczególnie ścisłych centrów większych miejscowości). Procesy degradacji środowiskowej wymagają intensyfikacji działań polegających na eliminacji niskiej emisji z terenów zdegradowanych i skojarzenia ich z procesami rewitalizacji.

Degradacja klimatu akustycznego gminie ma miejsce szczególnie w otoczeniu dróg i linii kolejowej. Poziom hałasu jest istotnym elementem obniżenia jakości życia szczególnie w centrum Twardogóry i Goszcza, na terenach położonych bezpośrednio przy szlakach drogowych i kolejowych.

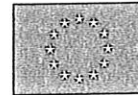
Istotnym problemem zdiagnozowanym na terenie gminy, w tym jego ważnych miejscowościach, jest obecność materiałów z udziałem azbestu. Zważywszy fakt, iż źródłem

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

chorobotwórczego pylenia mogą być uszkodzenia i ścieranie elementów wykonanych przy jego użyciu, należy uwzględnić dalszą likwidację pokryć i ociepleń azbestowych w planowanych działaniach na obszarach zdegradowanych.

h. lly

5. Diagnoza negatywnych w sferze technicznej

W dokumentach regulujących procesy rewitalizacyjne diagnoza negatywnych zjawisk sfery technicznej winna być skoncentrowana na kwestii „degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska”(rozdz. 3 wytycznych poświęcony wyjaśnieniu pojęć). Wyróżnienie obiektów o funkcjach mieszkalnych nie jest przypadkowe, bowiem warunki mieszkaniowe, w których funkcjonują ludzie w sposób istotny wyznaczają jakość ich życia i determinują możliwości rozwojowe w różnych fazach rozwojowych człowieka, począwszy od warunków urodzenia i wychowania, możliwości edukacji i uzyskania wykształcenia, szeroko pojmowanego rozwoju fizycznego i intelektualnego. Złe warunki mieszkaniowe mogą mieć wpływ na obniżenie szans rozwojowych w innych wymiarach np. utrudniając procesy tworzenia samodzielnych gospodarstw domowych, ograniczając możliwości zakładania rodzin czy posiadania potomstwa. Nie wchodząc w szczegóły analizy negatywnych zjawisk, jakie mogą być z tym związane, i ich przyczyn, procesy rewitalizacyjne muszą uwzględniać techniczny kontekst tego procesu.

Podobnie jak w przypadku stanu środowiska opis i analiza sfery technicznej może przyjmować w wielu aspektach dość ogólny charakter. Nie zawsze okazało się możliwe bardzo konkretne, szczegółowe i jednocześnie pełne opisanie jej stanu na poziom jednostek osadniczych, ich części czy wreszcie ulic. Stan infrastruktury technicznej na terenie gminy Twardogóra jest postrzegany w niektórych dokumentach planistycznych jako jeden z poważniejszych jej deficytów albo barier rozwojowych¹³. Za największe pod względem skali i siły oddziaływania negatywne zjawiska, występujące w sferze technicznej na terenie gminy,

¹³ Por. *Strategia Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020*, Wrocław – Twardogóra 2013, s. 16. Por. także *Gmina Twardogóra. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego* (załącznik nr 1 do uchwały nr xii/66/07 Rady Miejskiej w Twardogórze z dnia 26.10.2007 r.), s. 178 i nast.

wpływające w istotny sposób na obszar zdegradowany, a konsekwencji objęty rewitalizacją, należy uznać za dokumentami planistycznymi, następujące kwestie problemowe:

1. konieczność rozbudowy i przebudowy istniejącej sieci wodociągowej na obszarze gminy, dla zaopatrzenia w wodę na cele bytowe, gospodarcze i przeciwpożarowe;
2. konieczność budowy i modernizacji komunalnej sieci kanalizacji sanitarnej, grawitacyjno-ciśnieniowej, z odprowadzeniem ścieków do istniejącej oczyszczalni w Twardogórze oraz planowanej oczyszczalni w Kuźni Goszczańskiej;
3. konieczność rozwijania sieci indywidualnych, przydomowych oczyszczalni ścieków dla terenów mieszkaniowych, z ekstensywną zabudową jednorodzinną i rekreacyjną, oraz terenów rekreacji indywidualnej z zabudową letniskową;
4. konieczność rozbudowy istniejącej sieci energetycznej średniego i niskiego napięcia, oraz budowę niezbędnych stacji transformatorowo-rozdzielczych dla zaopatrzenie w energię elektryczną terenów planowanych pod zabudowę i komunikację;
5. konieczności rozbudowy i budowy nowej sieci gazowej dla zaopatrzenia w paliwo terenów istniejącej i planowanej zabudowy;
6. konieczność dopuszczenia budowy obiektów i montażu urządzeń dla wykorzystania alternatywnych źródeł energii, w tym energii słonecznej i geotermalnej, o ile nie wpłynie to negatywnie na stan środowiska przyrodniczego oraz będzie zgodne z warunkami ochrony konserwatorskiej obiektów i obszarów zabytkowych.
7. konieczność zmian układu drogowego:
 - a. w zakresie dróg wojewódzkich: budowa wschodniej obwodnicy miasta na ciągu drogi wojewódzkiej, korekta trasy drogi wojewódzkiej we wsi Goszcz;
 - b. w zakresie dróg powiatowych: budowa południowej obwodnicy miasta łączącej drogi powiatowe z drogą wojewódzką i wzmocnienie istniejących nawierzchni bitumicznych pozyskanie środków pomocowych do zrealizowania powyższego celu, budowa tras rowerowych między miejscowościami i renowacja rowów przydrożnych dla poprawy odwodnienia dróg;
 - c. w zakresie dróg gminnych: poprawa komunikacji między wsiami poprzez modernizację dróg, poprawa parametrów dróg przechodzących przez obszary zabudowane, renowacja rowów przydrożnych dla poprawy odwodnienia dróg;
 - d. w zakresie obsługi podróży: budowa parkingu dla samochodów ciężarowych na terenach przeznaczonych pod przemysł i składy, utrzymanie istniejących oraz utworzenie nowych punktów postoju dla samochodów osobowych – szczególnie parkingów leśnych;

8. planowana rozbudowa istniejącej sieci telekomunikacyjnej dla obsługi terenów planowanych pod zabudowę i komunikację¹⁴.

Powyżej wskazane okoliczności tworzą tło dla analizy problemów jakie występują w gminie Twardogóra. Pierwszym zagadnieniem, które zostało poddane wnikliwszej analizie jest zgodnie z wyżej wyrażonym poglądem kwestia mieszkalnictwa. Stanowi ona w naszym opracowaniu punkt wyjścia do analizy innych zjawisk negatywnych w sferze technicznej.

MIESZKALNICTWO I STAN ZASOBU BUDYNKÓW MIESZKALNYCH

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS w Gminie Twardogóra stale powiększa się i jednocześnie poprawia jakość zasobu mieszkaniowego. W 2015 roku liczba budynków mieszkalnych wyniosła 2702. W ciągu ostatnich 5 lat zanotowano bardzo korzystną dynamikę wzrostu¹⁵. Prezentowane poniżej dane wyraźnie ją potwierdzają.

Tabela 5.1. Liczba budynków mieszkalnych w gminie Twardogóra w latach 2010-2015 na tle powiatu oleśnickiego.

Stan na koniec roku	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Powiat oleśnicki	14 907	15 464	15 716	16 013	16 309	16 598
Twardogóra	2 486	2 569	2 606	2 643	2 678	2 702

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS.

Podobnie przedstawia się dynamika wzrostu liczby mieszkań, których liczba w 2015 roku osiągnęła poziom 4110 lokali mieszkalnych¹⁶. Poniżej prezentowane dane ilustrują jednoznacznie tę zmianę.

Tabela 5.2. Liczba mieszkań w gminie Twardogóra w latach 2010-2014.

Stan na koniec roku	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Twardogóra	3 929	3 957	3 994	4 031	4 081	4 110

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS.

¹⁴ Gmina Twardogóra. Studium UIKZP, op. cit., s. 178-182.

¹⁵ Dane za Bankiem Danych Lokalnych GUS.

¹⁶ Dane za Bankiem Danych Lokalnych GUS.

Przytoczone wyżej wartości nie świadczą bezpośrednio i jednoznacznie o warunkach, w jakich żyją ich lokatorzy. Oznaczają one mogą generalnie postępującą poprawę sytuacji mieszkaniowej, ale tylko w wymiarze prezentowanych wartości statystycznych. Wskaźnikiem, który pozwala nam się zbliżyć do jakościowego wymiaru, jest średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jedną osobę. Tutaj również odnotowano wzrost. Przeciętny statystycznie mieszkaniec gminy ma do dyspozycji 27,3 m² powierzchni użytkowej mieszkania. Są to wielkości przekraczające średnią ogólnopolską czy regionalną i mogą być podstawą do formułowania pozytywnych ocen stanu gospodarki mieszkaniowej w gminie¹⁷. Podobnie rzecz wygląda w odniesieniu do danych ilustrujących przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania, która na koniec 2015 roku wyniosła 86,3 m² i plasuje się powyżej średniej ogólnopolskiej (73,6 m²) czy regionalnej (72,3 m²). Wzrost wskaźników związanych z gospodarką mieszkaniową można traktować jako pozytywny czynnik świadczący o wzroście jakości życia społeczności gminnej.

Tabela 5.3. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania/lokalu mieszkalnego w metrach kwadratowych w gminie Twardogóra w 2015 r. na tle Polski, regionu i powiatu.

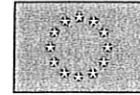
Stan na koniec roku	2015
Polska	73,6
Województwo dolnośląskie	72,3
Powiat oleśnicki	68,3
Twardogóra	86,3

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS i Gospodarka Mieszkaniowa w 2015r., GUS, Warszawa październik 2016r.

Poszukując obszaru problemowego w zakresie mieszkalnictwa, należy go wiązać ze stanem technicznym zasobów mieszkaniowych. Jest on w znaczącym stopniu funkcją ich wieku i co istotne ściśle wiąże się z gospodarką komunalną gminy (ze względu na formę własności lub zarządu). Ponieważ większość tej zabudowy powstała po roku 1970, substancja budowlana jest na ogół w dobrym stanie technicznym¹⁸. Dane zawarte w *Programie Gospodarki Niskoemisyjnej* wskazują również na istniejące deficyty: „Głównym obszarem problemowym w zakresie niskiej emisji jest wytwarzanie ciepła na potrzeby budownictwa mieszkaniowego, obiektów publicznych oraz podmiotów gospodarczych. W dalszej kolejności problem

¹⁷ jak wyżej i dane BDL GUS.

¹⁸ *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra*, marzec 2016, s. 15.

stanowią emisje z sektora komunikacyjnego (transport lokalny)¹⁹. Istotny udział w strukturze stanowią budynki charakteryzujące się często złym stanem technicznym oraz niskim stopniem termomodernizacji, a częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe jest źródłem ciepła w ogrzewaniu ponad 31% mieszkań w gminie). Znaczna część tych zasobów wymaga gruntownych przedsięwzięć, które poprawiłyby ich stan techniczny. Na terenie gminy zakwalifikowano do modernizacji lub termomodernizacji łącznie 146 budynków. Szczegółowe dane w rozbiciu na poszczególne miejscowości i ulice przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5.4. Liczba budynków i mieszkań wymagających modernizacji i termomodernizacji na terenie gminy Twardogóra.

miejsowość	ulica	liczba budynków do modernizacji i termomodernizacji	liczba mieszkań do modernizacji
Twardogóra	Aleje	1	17
	Bolesława Krzywoustego	5	18
	Bydgoska	6	23
	Henryka Dąbrowskiego	7	20
	Dębowa	4	17
	Długa	6	29
	Gdańska	1	9
	św. Jadwigi	1	3
	Pl. Kolejowy	2	9
	Mikołaja Kopernika	2	6
	Krótką	2	2
	Lipowa	6	22
	1 Maja	5	22
	Młyńska	9	39
	Ogrodowa	3	16
	Okrężna	5	50
	Oleśnicka	2	5
	Ignacego Paderewskiego	1	71
	Partyzantów	1	4
	Pl. Piastów	9	67
Poprzeczna	1	4	

¹⁹ Tamże, s. 26.

Handwritten signature

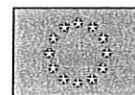
	Poznańska	1	4
	Ratuszowa	17	89
	Rynek	14	82
	Henryka Sienkiewicza	6	29
	Sosnowa	2	4
	Spokojna	1	4
	Szkolna	2	16
	Trzebnicka	1	10
	Wielkopolska	10	46
	Wrocławska	10	31
	Stefana Żeromskiego	1	4
Chelstów		2	4
Dąbrowa		1	1
Domasławice		1	3
Goszcz	Rynek	1	11
	Twardogórska	5	16
Grabowno Małe		2	2
Grabowno Wielkie (+ Kolonia)		17	122
Łazisko		1	2
Moszyce		3	12
Sosnówka (+ Kolonia)		3	4
Kuźnia Goszczańska		1	1

Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Miasta i Gminy Twardogóra.

Szczególne nasilenie zjawiska degradacji technicznej i funkcjonalnej występuje w zasobach mieszkaniowych należących bądź administrowanych przez gminę (między innymi za pośrednictwem Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej). Koncentracja tych obiektów występuje na obszarze centrum Twardogóry.

Osobną kategorię obiektów wymagających działań termomodernizacyjnych stanowią obiekty użyteczności publicznej. W tym zestawieniu znalazły się następujące budynki:

- głęboka termomodernizacja Gimnazjum nr 1 w Twardogórze;
- głęboka termomodernizacja budynku ZGKiM w Twardogórze;
- termomodernizacja budynku socjalno-administracyjnego Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Twardogórze;

- częściowa termomodernizacja budynków Szkół Podstawowych w Goszczu i Grabownie Wielkim;
- ocieplenie dachu w budynku Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra;
- głęboka termomodernizacja Szkoły Ponadgimnazjalnej i Szkoły Specjalnej w Twardogórze;
- modernizacja punktów oświetlenia zewnętrznego poprzez wymianę na energooszczędne źródła światła.

SIEĆ WODOCIĄGOWA I KANALIZACYJNA

Mieszkańcy gminy są zaopatrywani w wodę przez rozbudowaną sieć wodociągową o łącznej długości 180,1 km. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi: kanalizacja deszczowa – 20,3 km i kanalizacja sanitarna – 54,4 km. Z tej pierwszej korzysta 98% gospodarstw domowych. Zdecydowanie gorzej przedstawia się dostępność sieci kanalizacyjnej. Według szacunków korzysta z niej tylko 59% mieszkańców, zaś niepodłączeni do sieci kanalizacyjnej gromadzą ścieki w zbiornikach na nieczystości ciekłe (szamba). Ogólna liczba gospodarstw posiadających szamba to 611. Bezpieczeństwo ekologiczne w gminie zapewnia zlokalizowana w Twardogórze oczyszczalnia ścieków o przepustowości 3770 m³/dobę i oczyszczająca w tym czasie 1400 m³. Według danych zawartych w dokumentach planistycznych stan ujęć i sieci wodociągowej jest na dobrym poziomie i jak na razie nie wymaga znaczących inwestycji. W planach jest rozszerzenie zasięgu sieci na kolejne miejscowości w gminie.

ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ CIEPLNĄ

Na terenie gminy nie działa żadne centralnego źródła zaopatrzenia w energię ciepłą. Polityka energetyczna władz lokalnych nie przewiduje budowy systemu zbiorowego zaopatrzenia w energię ciepłą. Potrzeby odbiorców ciepła są zaspokajane z indywidualnych pieców co – 56,34%, ogrzewania piecowego – 31,50% i systemów ogrzewania zbiorowego – 12,16% odbiorców. Paliwa stałe są podstawowym źródłem energii cieplnej. Jedynie niewielki procent mieszkańców korzysta z gazu²⁰. Proces eliminacji tego zagrożenia wymaga wspomnianych wyżej działań modernizacyjnych i termomodernizacyjnych w zasobach mieszkaniowych użytkowanych na terenie gminy.

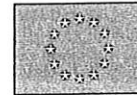
²⁰ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra, Twardogóra marzec 2016, s. 17.

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

POZOSTAŁE ELEMENTY INFRASTRUKTURY: SIĘĆ ELEKTRYCZNA, GAZOWNICTWO

System zasilania w energię elektryczną gminy Twardogóra zaspokaja aktualne potrzeby mieszkańców miasta, użytkowników publicznych i sfery gospodarki lokalnej. Spełnia też odpowiednie standardy techniczne. Dostępne materiały źródłowe nie wskazują na istnienie w tym zakresie szczególnych potrzeb lub barier rozwojowych. Istniejąca nadwyżka mocy na Głównym Punkcie Zasilania i stan sieci pozwala na sprostanie spodziewanemu w najbliższych latach wzrostowi zapotrzebowania. Towarzystwo sieci oświetlenie uliczne nie jest problemem. Poza nielicznymi miejscami, gdzie nie jest ono zainstalowane, w innych rejonach gminy funkcjonuje poprawnie. Warto wszakże zaznaczyć, iż w ocenie ekspertów jest ono zbyt energochłonne i należy czynić starania o obniżenie kosztów jego utrzymania. W bilansie energetycznym daje się zauważyć wyraźny deficyt źródeł odnawialnych.

Sieć gazowa funkcjonująca na terenie gminy obejmuje sieć rozdzielczą średniego ciśnienia, rozbudowywaną od 2001 roku. Została ona położona w następujących miejscowościach: Chełstów, Chełstówek, Goszcz, Grabowno Małe, Grabowno Wielkie, Moszyce, Nowa Wieś Goszczańska, Sądroyce oraz Twardogóra. Łączna jej długość wynosi 75,317 km. Trudna do oszacowania część mieszkańców korzysta jednak w dalszym ciągu z gazu bezprzewodowego.

SYSTEM DROGOWY

System drogowy gminy Twardogóra jest dobrze rozwinięty i jego skład wchodzi drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne o łącznej długości 151 km. Główna oś komunikacyjna jest wyznaczana przez drogę wojewódzką nr 448 Syców – Milicz (długość drogi na terenie gminy to 16 km), ważną ze względu na potok ruchu tranzytowego. Przebiega ona przez centrum Twardogóry i Goszcza, stanowiąc od wielu dziesięcioleci znaczna uciążliwość dla mieszkańców.

Podsumowując, można stwierdzić, że zidentyfikowane na podstawie dostępnych danych negatywne zjawiska ze sfery technicznej są skumulowane w centrach Twardogóry i Goszcza. Ze względu na ich strategiczne znaczenie dla rozwoju gminy, należy wskazać na nie jako przestrzenie szczególnie istotne dla efektywnego przeprowadzenia procesów rewitalizacji. Odnotowywane na tym terenie względne deficyty, ale też istniejący potencjał, odpowiednio uruchomiony może oznaczać ważny impuls dynamizujący dla całej wspólnoty samorządowej i realizacji jego funkcji turystycznej. Na terenie gminy, zwłaszcza w dwóch wskazanych ośrodkach, następuje proces dekapitalizacji technicznej zasobu mieszkaniowego.

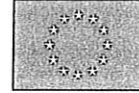
h. lly

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Postępująca degradacja substancji mieszkaniowej wymaga pilnej interwencji, obejmującej modernizację

i termomodernizację części obiektów zlokalizowanych w ścisłym centrum Twardogóry i Goszcza. Należy przy tym dążyć do eliminacji instalacji grzewczych opartych na paliwach stałych, a także tych o niskiej sprawności, jako istotnego problemu technicznego, mającego również swoje przełożenie na stan środowiska naturalnego. W najbliższym czasie należy także poczynić wysiłki, aby w sposób znaczący zwiększyć dostępność instalacji kanalizacyjnych gwarantujących wyższy poziom bezpieczeństwa ekologicznego. Gminna sieć drogowa, mimo, iż dobrze rozwinięta, pozostawia wiele do życzenia, jeśli chodzi o jej jakość i elementy infrastruktury. Generuje ona liczne uciążliwości dla mieszkańców miasta Twardogóra i wsi Goszcz. Intensyfikacja ruchu pojazdów wymagać będzie znaczących działań regulacyjnych lub inwestycyjnych, zmierzających do rozładowania tego problemu, w tym zwłaszcza postulowanej od wielu lat obwodnicy centrum Twardogóry. Istniejący układ komunikacyjny wymaga uzupełnienia o system chodników, ścieżek rowerowych oraz miejsc parkingowych. Dotyczyć to powinno w szczególności tych terenów, które zostaną objęte rewitalizacją.

6. Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji

DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO – PROCEDURA POSTĘPOWANIA

Delimitację (wyznaczenie granic) obszaru zdegradowanego na terenie gminy Twardogóra przeprowadzono, kierując się zapisami ustawy z dnia 9 października o rewitalizacji, w szczególności art. 4 ustęp 1 oraz art. 9, jak również *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* z dnia 3 lipca 2015 r. zatwierdzonych przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju. W obu tych dokumentach zwraca się uwagę na konieczność zastosowania obiektywnych i weryfikowalnych mierników oraz metod badawczych dostosowanych do lokalnych uwarunkowań, ponadto przywołuje się tę samą definicję obszaru zdegradowanego jako miejsca w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych (wymieniając *explicite*: bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), przy jednoczesnym występowaniu w nim negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

Aby uczynić zadość przywołanym wyżej warunkom, procedura delimitacji obszaru zdegradowanego została przeprowadzona w dwóch etapach: 1) wyznaczenia obszaru w stanie kryzysowym ze względu na występujące w nim negatywne zjawiska społeczne; 2) analizy wybranych wskaźników gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych celem ustalenia, czy na obszarze w stanie kryzysowym występują negatywne zjawiska w tychże sferach.

Pierwszym krokiem był wybór tzw. jednostek analizy. Zdecydowano, że dane, które posłużyły do delimitacji obszaru zdegradowanego, zbierane będą w mieście Twardogóra na poziomie poszczególnych ulic, natomiast w pozostałej części gminy, czyli na terenach wiejskich, na poziomie wsi.

W kolejnym kroku dokonano wyboru negatywnych zjawisk świadczących o stanie kryzysowym w sferze społecznej oraz listy ich wskaźników. Ułatwieniem okazał się bogaty

materiał empiryczny, zarówno jakościowy, jak i ilościowy, zebrany w *Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020* oraz podczas warsztatów z mieszkańcami przeprowadzonych w celu diagnozy potrzeb rewitalizacyjnych gminy. Dzięki niemu możliwa okazała się identyfikacja najważniejszych problemów społecznych i wyodrębnienie wśród nich takich, które nie rozkładają się na terenie gminy równomiernie, lecz tworzą obszary szczególnej koncentracji (obszary w stanie kryzysowym). Założono przy tym, iż wybór wskaźników dla zidentyfikowanych negatywnych zjawisk społecznych, powinien być kompromisem pomiędzy trafnością a rzetelnością. Innymi słowy, wskaźniki takie powinny z jednej strony dostarczać istotnych informacji służących ocenie natężenia negatywnych zjawisk społecznych, z drugiej zaś być dostępne w postaci aktualnych, wiarygodnych i możliwych do weryfikacji danych.

Za najistotniejsze zjawisko negatywne w gminie Twardogóra w sferze społecznej uznano bezrobocie i zagrożenie nim. Spośród rodzaju bezrobocia za najbardziej degradujące tkankę społeczną przyjęło się uważać bezrobocie długotrwałe, bezrobocie osób młodych i osób po 50 roku życia, dlatego też postanowiono uwzględnić wskaźniki tych właśnie postaci bezrobocia w procedurze delimitacji.

Zdecydowano się także wziąć pod uwagę miary ubóstwa, alkoholizmu i dysfunkcji rodziny objawiających się przemocą domową. Ubóstwo jest najbardziej dotkliwym następstwem bezrobocia. Występuje też niezależnie od niego, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i w gospodarstwach domowych osób samotnych. Jego obiektywne miary są dostępne i łatwe do monitorowania. Alkoholizm z kolei wydaje się problemem społecznym najczęściej towarzyszącym biedzie i ubóstwu, do tego jego częstotliwość jest także względnie łatwo mierzalna na poziomie przyjętych jednostek analizy. Podobnie łatwe do uzyskania są dane o liczbie założonych Niebieskich Kart. Na wspomnienie zasługuje pominięcie wśród rozpatrywanych na potrzeby delimitacji wskaźników miar związanych z edukacją. Decyzja ta motywowana była po pierwsze wysoką oceną stanu edukacji w gminie, potwierdzoną wypowiedziami uczestników warsztatów planistycznych, po drugie zaś faktem, że poziom edukacji nie różnicuje w istotnym stopniu poszczególnych części gminy, jest więc jako wskaźnik delimitacji nieużyteczny.

W konsekwencji – kierując się z jednej strony postulatem dobrania najtrafniejszych wskaźników degradacji społecznej, z drugiej zaś potrzebą ich względnie łatwej dostępności i interpretacji (co będzie miała znaczenie, na etapie monitoringu i ewaluacji wdrażania LPR-u przez Zespół do spraw rewitalizacji, działający na co dzień bez wsparcia eksperckiego) – przyjęto następującą listę podstawowych wskaźników degradacji społecznej:

1. dla bezrobocia

- odsetek osób bezrobotnych w ogóle ludności w wieku 19-67 lat,
- odsetek osób długotrwałe bezrobotnych w ogóle ludności w wieku 19-67 lat,

- odsetek bezrobotnych do 25 roku życia w ogóle ludności w wieku 19-67 lat,
 - odsetek bezrobotnych po 50 roku życia w ogóle ludności w wieku 19-67 lat, (wszystkie wskaźniki według danych na dzień 31 grudnia 2015 r.);
2. dla ubóstwa
 - liczba osób objętych pomocą społeczną na 1000 ludności w 2015 r.;
 3. dla alkoholizmu
 - liczba osób korzystających ze wsparcia Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 1000 ludności w 2015 r.;
 4. dla dysfunkcji w rodzinie
 - liczba Niebieskich Kart na 1000 ludności w 2015 r.

Jako poziom referencyjny, zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji *Wytycznych*, przyjęto w każdym wypadku średnią wartość danego wskaźnika w gminie. Stan kryzysowy w sferze społecznej stwierdzano pod warunkiem jednoczesnego spełniania następujących kryteriów:

1. występowania bezrobocia wyższego niż wartość referencyjna (średnia w gminie) w przypadku co najmniej dwóch spośród czterech wymienionych wyżej wskaźników bezrobocia;
2. przekroczenie poziomu referencyjnego (średniej gminnej) dla co najmniej jednego z następujących wskaźników: (a) liczby osób objętych pomocą społeczną na 1000 mieszkańców, (b) liczby osób objętych działaniami Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 1000 mieszkańców, (c) liczby Niebieskich Kart na 1000 mieszkańców.

Na zakończenie zestawiono wybrane wskaźniki negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Zgodnie z przywołanymi wyżej aktami prawnymi wskazano jako obszar zdegradowany tę część gminy, gdzie koncentracja negatywnych zjawisk społecznych współwystępuje z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z wymienionych sfer.

WYZNACZENIE OBSZARU DOTKNIĘTEGO STANEM KRYZYSOWYM W SFERZE SPOŁECZNEJ

Opisane powyżej kryteria stanu kryzysowego w sferze społecznej spełniają na terenie gminy wsie: Bukowinka, Drągów, Goszcz, Grabowno Małe, Grabowno Wielkie wraz z Kolonią oraz Moszyce.

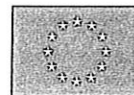
Na terenie miasta Twardogóra kryteria spełniają ulice: Aleje, Bolesława Krzywoustego, Henryka Dąbrowskiego, Długa, Kmicica, Lipowa, Młyńska, Okrężna, Ratuszowa, Rynek, Henryka Sienkiewicza, Szkolna, Wielkopolska, Wrocławska. Położenie większości tych ulic pozwala wskazać jako obszar zdegradowany na terenie miasta zwartą jednostkę

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

urbanistyczną, nazywaną dalej miejskim obszarem zdegradowanym w Twardogórze, pokrywająca się z szeroko rozumianym centrum miasta wraz z odchodzącymi od niego głównymi szlakami komunikacyjnymi (to jest następujące ulice: Aleje, Stefana Batorego, Bolesława Chrobrego, Bolesława Krzywoustego, Brzozowa, Bydgoska, Henryka Dąbrowskiego, Długa, Gdańska, Grunwaldzka, św. Jadwigi, Kazimierza Wielkiego, Jana Kilińskiego, Pl. Kolejowy, Hugona Kołłątaja, Mikołaja Kopernika, Krótka, Krzywa, Lipowa, Władysława Łokietka, 1 Maja, Młyńska, Ogrodowa, Ignacego Paderewskiego, Partyzantów, Pl. Piastów, Poprzeczna, Poznańska, Ratuszowa, Rynek, Rzemieślnicza, Henryka Sienkiewicza, Sosnowa, Spokojna, Stanisława Staszica, Szkolna, Pl. Targowy, Toruńska, Władysława Warneńczyka, Ludwika Waryńskiego, Wielkopolska, Księcia Henryka Wiernego, Wojska Polskiego, Wrocławska).

Tak określony miejski obszar zdegradowany w Twardogórze charakteryzuje się spójnością społeczną, jest homogeniczny pod względem morfologicznym i stanowi całość pod względem funkcjonalnym. Ponadto jako całość spełnia opisane wyżej kryteria stanu kryzysowego w sferze społecznej.

Szczegółowe dane obrazuje tabela poniżej:

Tab. 6.1. Wskaźniki stanu kryzysowego w sferze społecznej.

miejsowość	ulica	bezrobotni w populacji 19-67 ogółem	bezrobotni w populacji 19-67 długotrwale	bezrobotni w populacji 19-67 do 25 r.ż.	bezrobotni w populacji 19-67 pow. 50 r.ż.	objęci GKA na 1000 mieszk.	objęci pomocą społeczną na 1000 mieszk.	niebieskie karty na 1000 mieszk.
Twardogóra	Akacyjowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Aleje	11,11%	11,11%	0,00%	8,89%	0,00	57,97	0,00
	Adama Asnyka	2,22%	2,22%	0,00%	2,22%	0,00	0,00	0,00
	Stefana Batorego	13,04%	4,35%	8,70%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Boczna	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Bolesława Chrobrego	3,92%	1,96%	0,00%	1,96%	0,00	0,00	0,00
	Bolesława Krzywoustego	12,50%	9,38%	6,25%	0,00%	0,00	250,00	0,00
	Borówkowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Brzozowa	16,67%	11,11%	11,11%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Bukowa	11,11%	5,56%	11,11%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Bydgoska	6,12%	6,12%	0,00%	0,00%	0,00	14,93	0,00
	Henryka Dąbrowskiego	7,50%	7,50%	0,00%	5,00%	0,00	190,48	0,00
	Dębowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
	Długa	9,82%	8,04%	0,00%	1,79%	38,22	82,80	6,37
	Gdańska	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	131,58	0,00

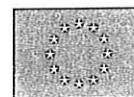
Handwritten signature

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Grunwaldzka	8,00%	0,00%	0,00%	4,00%	0,00	0,00	0,00
Grzybowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
św. Jadwigi	5,36%	1,79%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Jagienki	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Jagodowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Kasztanowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Kazimierza Wielkiego	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Jana Kilińskiego	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Klonowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Kmicica	9,52%	4,76%	0,00%	0,00%	0,00	192,31	0,00
Pl. Kolejowy	7,14%	7,14%	0,00%	7,14%	0,00	0,00	0,00
Hugona Koliątaja	5,56%	5,56%	0,00%	5,56%	0,00	0,00	0,00
Mikołaja Kopernika	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Tadeusza Kościuszki	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Józefa I. Kraszewskiego	3,85%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Krótka	6,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	153,85	0,00
Krucza	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Krzywa	7,69%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Leśna	4,17%	0,83%	0,83%	0,00%	0,00	11,56	0,00
Leśne Domy	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Lipowa	7,38%	2,68%	3,36%	1,34%	0,00	71,43	0,00
Władysława Łokietka	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
1 Maja	10,53%	5,26%	1,32%	5,26%	0,00	30,00	0,00
Malinowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Adama Mickiewicza	4,82%	1,20%	3,61%	1,20%	8,77	0,00	0,00
Młyńska	6,80%	2,91%	1,94%	1,94%	14,81	96,30	0,00
Cypriana K. Norwida	1,89%	1,89%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Ogrodowa	3,40%	0,52%	1,05%	0,79%	0,00	16,64	1,85
Okrężna	7,09%	2,84%	2,13%	2,84%	16,30	54,35	0,00
Oleśnicka	2,63%	1,32%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	17,86
Osiedle	6,02%	4,82%	1,20%	1,20%	0,00	0,00	0,00
Ignacego Paderewskiego	3,24%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00	22,73	0,00
Partyzantów	4,94%	2,47%	0,00%	0,00%	8,77	0,00	0,00
Pl. Piastów	4,23%	2,65%	1,06%	1,06%	0,00	94,41	0,00
Polna	10,00%	10,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Poprzeczna	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Poznańska	2,17%	2,17%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Bolesława Prusa	3,33%	1,67%	0,00%	3,33%	0,00	0,00	0,00
Przyjaciół Żołnierza	5,56%	3,33%	0,00%	0,00%	0,00	31,01	0,00

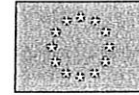
h.l.h

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Ratuszowa	6,17%	3,70%	0,62%	1,85%	8,44	67,51	2,11
Róż	3,57%	3,57%	0,00%	3,57%	0,00	0,00	0,00
Rynek	10,65%	7,10%	1,78%	1,78%	16,39	151,64	4,10
Rzemieślnicza	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Henryka Sienkiewicza	8,33%	8,33%	3,33%	1,67%	0,00	58,82	0,00
Juliusza Słowackiego	2,13%	2,13%	1,06%	0,00%	0,00	33,33	8,33
Sosnowa	3,92%	1,96%	0,00%	1,96%	0,00	15,63	0,00
Spokojna	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Sportowa							
Stanisława Staszica	7,69%	0,00%	7,69%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Stolarska	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	90,91	0,00
Szkolna	4,44%	4,44%	0,00%	2,22%	0,00	51,28	0,00
Świerkowa							
Pl. Targowy	8,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Topolowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Toruńska							
Trzebnicka	8,33%	5,95%	2,38%	2,38%	0,00	16,81	0,00
Tulipanów	3,45%	0,00%	1,72%	0,00%	12,05	0,00	0,00
Władysława Warneńczyka	3,57%	0,00%	3,57%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Ludwika Waryńskiego	4,55%	4,55%	0,00%	4,55%	0,00	0,00	0,00
Wielkopolska	7,60%	3,51%	0,58%	2,92%	0,00	64,52	0,00
Księcia Henryka Wiernego	4,35%	2,90%	0,00%	1,45%	0,00	0,00	0,00
Wierzbowa	5,88%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Władysława Jagiełły	4,08%	2,04%	2,04%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Wojska Polskiego							
Wołodajowskiego	2,70%	1,35%	1,35%	1,35%	0,00	0,00	0,00
Wrocławska	7,69%	4,86%	0,81%	3,24%	0,00	38,12	2,93
Zagłoby	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Zbyszka	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Stefana Żeromskiego	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	66,67
Rondo Kresowian							
Rondo Solidarności							
Rondo Żołnierzy Wyklętych							
miejski obszar zdegradowany w Twardogórze (całość)	5,99%	3,51%	1,02%	1,69%	3,80	51,61	1,34
Bukowinka	7,59%	3,80%	2,53%	1,27%	7,94	63,49	0,00
Chełstów	6,94%	3,47%	0,58%	1,73%	0,00	30,43	4,35
Chełstówek	1,00%	1,00%	0,00%	0,50%	0,00	17,86	0,00
Dąbrowa	4,76%	2,38%	0,79%	0,79%	0,00	5,35	0,00

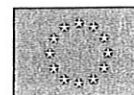
h. l. l.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Domasławice	5,05%	1,52%	0,51%	1,52%	0,00	36,23	0,00
Drągów	6,62%	4,41%	0,00%	3,68%	20,73	62,18	0,00
Drogoszowice	4,62%	3,85%	0,00%	2,31%	0,00	5,92	0,00
Drożdżęcín	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Gola Wielka	13,04%	7,25%	1,45%	5,80%	0,00	28,85	0,00
Goszcz	5,53%	3,81%	0,61%	1,97%	7,69	39,32	0,85
Grabowno Małe	8,53%	4,65%	0,78%	3,10%	0,00	159,15	0,00
Grabowno Wielkie (+ Kolonia)	5,56%	4,21%	0,68%	2,17%	7,65	68,83	5,74
Łazisko	3,61%	1,20%	0,00%	0,00%	0,00	102,36	0,00
Moszyce	4,68%	3,58%	1,10%	0,55%	3,94	49,21	3,94
Nowa Wieś Goszczańska	5,76%	3,14%	0,52%	3,66%	6,87	0,00	0,00
Olszówka	1,71%	0,85%	0,85%	0,00%	0,00	22,60	0,00
Sądrożyce	5,14%	1,71%	2,29%	2,29%	0,00	4,27	0,00
Sosnowka (+ Kolonia)	6,56%	3,28%	0,82%	1,64%	0,00	37,27	0,00
Będzin	8,33%	0,00%	8,33%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Brodowice	3,33%	3,33%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Brzezina	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Czwórka	2,70%	2,70%	2,70%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Drągówek	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Gola Mała	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Grabek	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Kuźnia Goszczańska	12,20%	12,20%	7,32%	2,44%	0,00	0,00	0,00
Pajęczak	8,33%	8,33%	0,00%	8,33%	0,00	0,00	0,00
Poręby	6,67%	6,67%	0,00%	6,67%	0,00	0,00	0,00
Świniary	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Trzy Chałupy	7,69%	7,69%	0,00%	5,13%	0,00	0,00	0,00
Wesółka	5,88%	0,00%	2,94%	0,00%	0,00	0,00	0,00
Zakrzów	9,38%	6,25%	0,00%	0,00%	0,00	0,00	0,00
średnia wartość wskaźnika w gminie	5,82%	3,54%	0,97%	1,80%	4,42	45,41	1,55

Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Miasta i Gminy Twardogóra.

WYBRANE WSKAŹNIKI NEGATYWNYCH ZJAWISK W POZOSTAŁYCH SFERACH

Zgodnie z wymaganiami wyżej przytoczonych aktów prawnych uznanie obszaru za zdegradowany wymaga – oprócz zdiagnozowania na nim kryzysowego stanu w sferze społecznej – wykazania, że występują na nim negatywne zjawiska w co najmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Szczegółowe analizy dotyczące tych sfer zawierają rozdziały diagnostyczne. Tu więc zestawimy tylko kilka wskaźników negatywnych zjawisk.

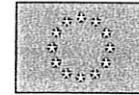
h.lh

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Tab. 6.2. Wybrane wskaźniki negatywnych zjawisk w pozostałych sferach.

obszar	budynki w zasobach komunalnych sprzed 1945 r. na 1000 mieszkańców	budynki w zasobach komunalnych wymagające termomodernizacji na 1000 mieszkańców	obiekty budowlane pokryte / izolowane azbestem na 1000 mieszkańców
miejski obszar zdegradowany w Twardogórze	11,84	14,52	5,36
Bukowinka	4,35	8,70	31,75
Dragów	5,18	5,18	31,09
Goszcz	3,42	3,42	18,80
Grabowo Małe	5,31	5,31	21,22
Grabowo Wielkie (+ Kolonia)	13,38	14,34	0,96
Moszyce	5,91	5,91	27,56
średnia wartość wskaźnika w gminie	6,26	7,40	17,08

Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Miasta i Gminy Twardogóra.

Jak wynika z danych w tabeli 6.2., wszystkie wymienione w niej miejscowości, jak również tzw. miejski obszar zdegradowany w Twardogórze wyczerpują kryteria pozwalające zaliczyć je do obszaru zdegradowanego.

WYZNACZENIE OBSZARU DO REWITALIZACJI

Ze względu na szanse powodzenia procesu rewitalizacji konieczna jest koncentracja podejmowanych działań i alokowanych środków. Dlatego też w obrębie obszaru zdegradowanego wyznaczono obszar do rewitalizacji obejmujący 1) centralną część Miejskiego obszaru zdegradowanego w Twardogórze; 2) centralną część Goszcza.

Dokonując wyboru, kierowano się kluczowym znaczeniem miejsc wyznaczonych do rewitalizacji dla rozwoju gminy. Tam lokują się najważniejsze atrakcje turystyczne, w tym najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego, mające szanse przyciągnąć turystów. Rozwój w oparciu o te właśnie zasoby jest w zgodnej ocenie władz gminy, mieszkańców

i ekspertów kluczem do pomyślnej przyszłości gminy i zamieszkujących ją osób.

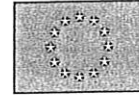
Obszar do rewitalizacji przedstawiają znajdujące się na kolejnych stronach mapy:

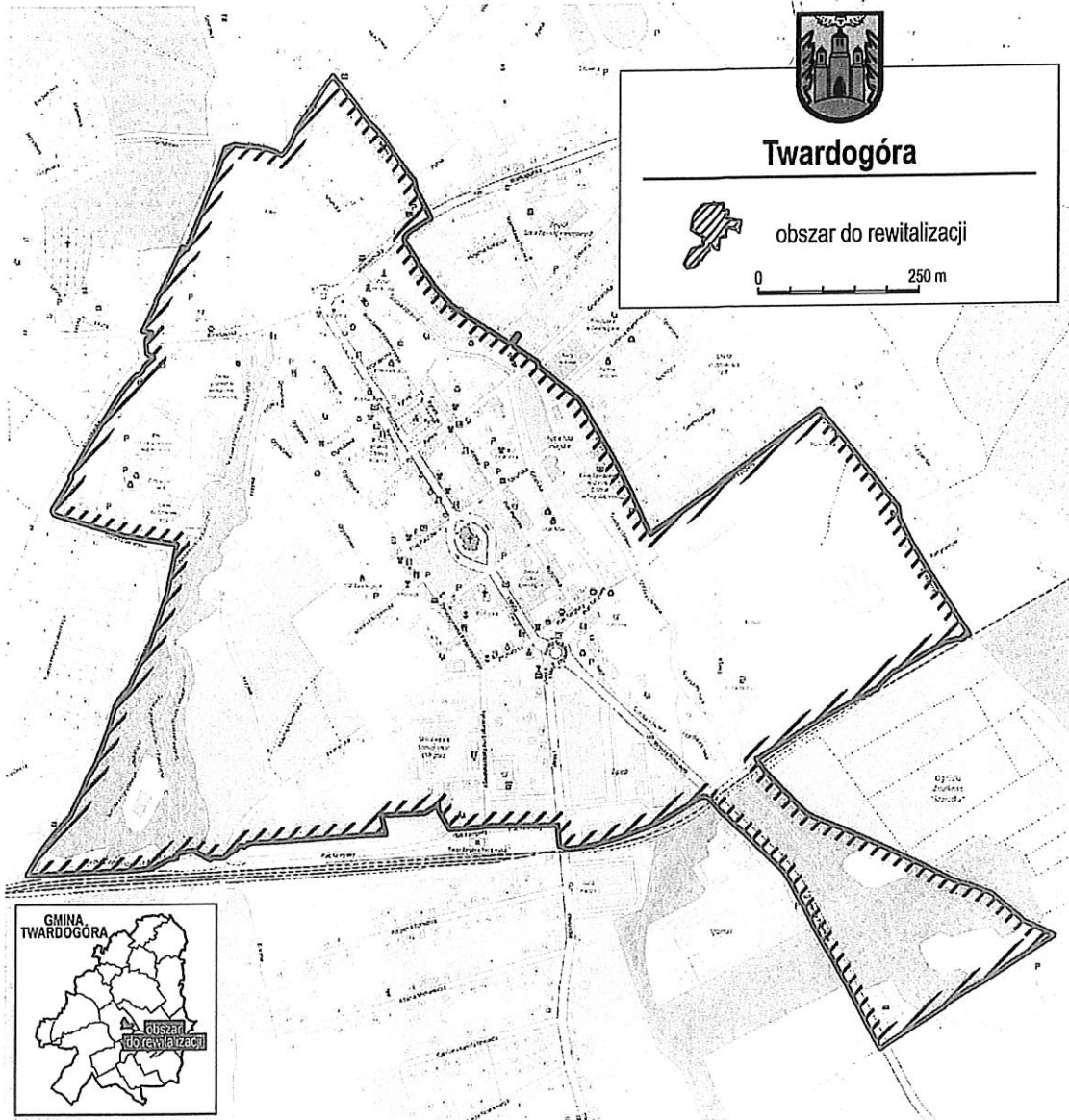
Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Mapa 1. Obszar do rewitalizacji w Miejskim obszarze zdegradowanym w Twardogórze.

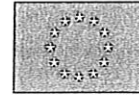
h.k.

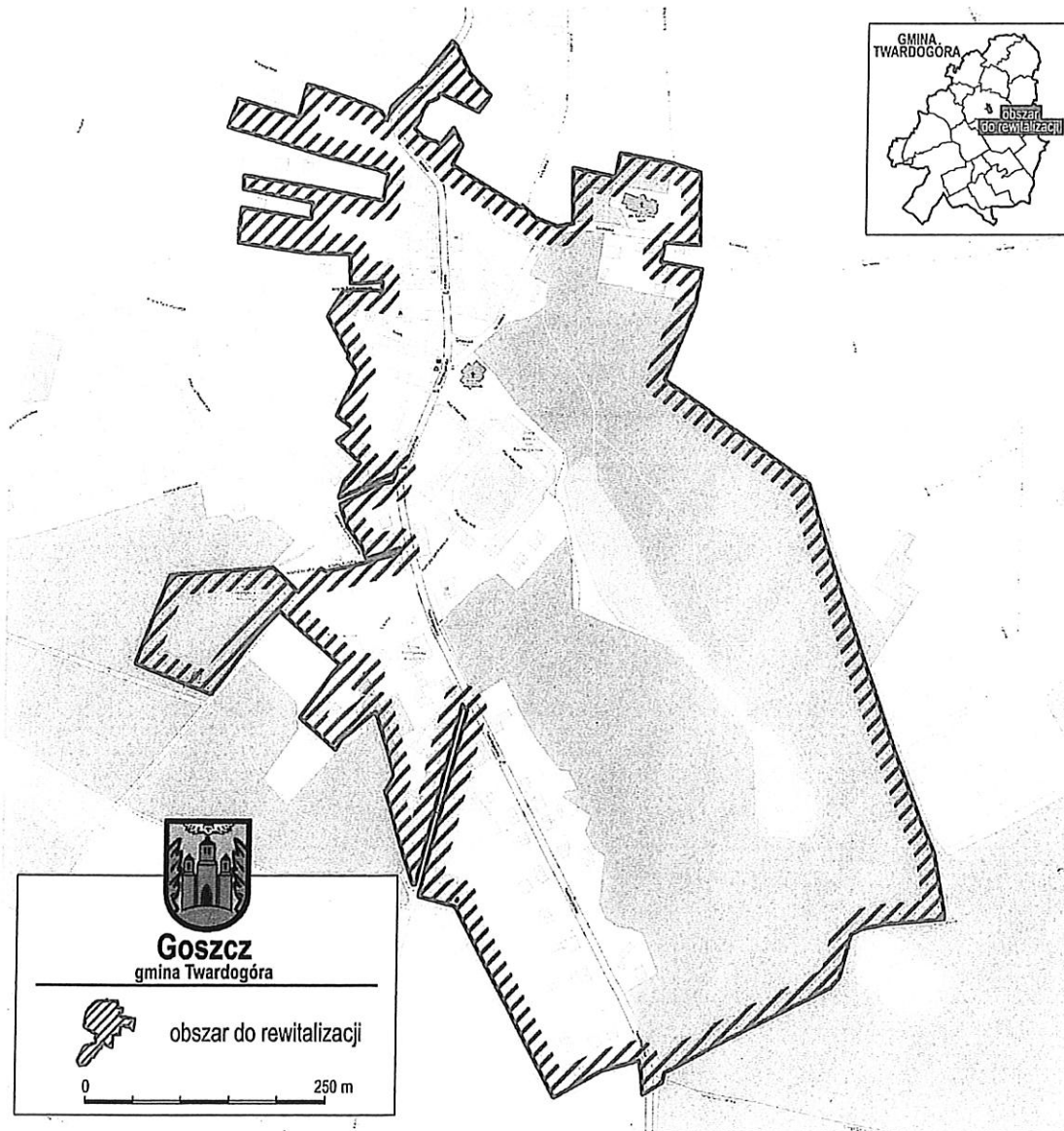
Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Mapa 2. Obszar do rewitalizacji w Goszczu.

Obszar do rewitalizacji ma powierzchnię 1,41 km², co stanowi 0,84% powierzchni gminy i jest zamieszkały przez 3147 osób, czyli 24,43% mieszkańców gminy. Spełnia zatem nałożone w ustawie o rewitalizacji i Wytucznych kryteria.

7. Plan rewitalizacji

WIZJA OBSZARU REWITALIZOWANEGO

Prezentowana poniżej deklarację wizji obszaru objętego rewitalizacją wypracowano w trakcie warsztatów konsultacyjnych z mieszkańcami oraz dyskusji na forum. Jej zapis był poddany konsultacjom społecznym opisanym w rozdziale poświęconym partycypacji społecznej.

DEKLARACJA WIZJI OBSZARU ZREWITALIZOWANEGO W GMINIE TWARDOGÓRA

Ożywiona, kolorowa, uporządkowana przestrzeń Twardogóry i Goszcza tworzy w harmonii z tradycją, dziedzictwem historycznym i walorami przyrody przyjazne warunki dla godnego życia mieszkańców gminy i satysfakcji odwiedzających ją gości

Rozwinięcie wizji

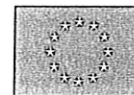
Zrewitalizowane walory kulturowe, historyczne i przestrzenne obszaru gminy Twardogóra zostają przekształcone w atrakcyjną dla mieszkańców i gości przestrzeń. Umożliwia ona rozwój turystyki, zarówno dzięki wykorzystaniu odnowionych obiektów, jak i uruchomieniu kapitału społecznego. Współpraca mieszkańców i władz lokalnych staje się czynnikiem stymulującym rozwój lokalny. Realizacja projektów rewitalizacyjnych przyczynia się do poprawy komfortu życia mieszkańców we wszystkich jego wymiarach. Centrum Twardogóry i Goszcza są wizytówkami gminy. Odnowione obiekty publiczne i mieszkalne zapewniają wysoki standard życia odpowiadający potrzebom i aspiracjom społeczności lokalnej. Aktywność społeczna, owocująca poczuciem sprawstwa i solidarności, w połączeniu z dobrym stanem środowiska naturalnego i dumą z lokalnego dziedzictwa kulturowego powoduje, że mieszkańcy obszaru rewitalizowanego mają poczucie godnego życia w otwartej, przyjaznej i bezpiecznej wspólnocie. Walory przyrodniczo-krajobrazowe i atrakcje kulturowe obszaru zostały docenione przez gości, których liczba rośnie dzięki rozwijającej się

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

sieci atrakcji turystycznych oraz infrastrukturze rekreacyjnej, hotelowej i gastronomicznej. Działania rewitalizacyjne są naśladowane na innych terenach gminy.

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

Opisane poniżej cele są również efektem uspołecznienia procesu decyzyjnego. Wypracowano je podczas warsztatów i przedyskutowano ponownie podczas spotkania konsultacyjnego z mieszkańcami.

W *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* wyróżniono dwa cele strategiczne, ujmujące wszystkie sfery rewitalizacji: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, środowiskową i techniczną. Każdy cel został rozpisany na bardziej szczegółowe kierunki działania, wskazujące rodzaj przedsięwzięć, jakie należy podejmować w procesie rewitalizacji. Struktura celów wraz ze zidentyfikowanymi problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi została zaprezentowana poniżej.

CEL 1. ROZWÓJ I PROMOCJA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO OPARTEGO NA WALORACH PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH GMINY IMPULSEM ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Kierunki działań rewitalizacyjnych

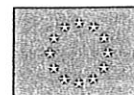
- 1.1. Sprawnie działający system komunikacji wizualnej w gminie, w tym informacji o zabytkach, atrakcjach turystycznych i przyrodniczych oraz miejscach wypoczynku (oznakowanie tras i ścieżek rowerowych, tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych).
- 1.2. Aktywna promocja gminy poprzez stworzenie systemu identyfikacji wizualnej Twardogóry i Goszcza, podkreślająca walory krajobrazowe, historyczne i kulturowe, ukierunkowana na rozwój różnych rodzajów turystyki: przyjazdowej, pobytowej, kwalifikowanej, sentymentalnej (etnicznej) i agroturystyki.
- 1.3. Promowanie produktu lokalnego, lokalnych punktów handlowych oraz bazy gastronomicznej i noclegowej na obszarze rewitalizowanym, obsługującej ruch turystyczny na terenie gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie.
- 1.4. Propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, zachęcanie do korzystania z lokalnych miejsc, przestrzeni publicznych oraz usług lokalnych instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych. Zapewnienie

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

szerokiej oferty sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów.

- 1.5. Wysoka aktywność obywatelska mieszkańców miasta i gminy Twardogóra osiągnięta poprzez wsparcie liderów lokalnych i zaangażowanie mieszkańców w oddolne inicjatywy, wydarzenia społeczne i kulturalne na rewitalizowanym obszarze gminy.
- 1.6. Rozwój przedsięwzięć integrujących i aktywizujących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym seniorów. Włączenie we wspólne działanie dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych w celu integracji międzypokoleniowej i zwiększenia poczucia wspólnoty wśród mieszkańców.

CEL 2. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W ZMODERNIZOWANEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INFRASTRUKTURZE TECHNICZNEJ Z ZACHOWANIEM WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO

Kierunki działań rewitalizacyjnych

- 2.1. Poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w centrum Twardogóry i Goszcza poprzez remont i rewitalizację części wspólnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej (z termomodernizacją i zagospodarowaniem podwórek) oraz modernizację nawierzchni przylegających do nich ulic.
- 2.2. Adaptacja i remont istniejących obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizowanym wraz z nadaniem im nowych funkcji: edukacyjnej, gospodarczej, integracyjnej, rekreacyjnej i turystycznej (np. na potrzeby Ośrodka Inicjatyw Edukacyjnych i Kulturalnych „Gościniec” w Goszczu).
- 2.3. Dostosowanie infrastruktury technicznej oraz zabudowy centrum Twardogóry i Goszcza do pełnienia funkcji centrów aktywności gminnej, z możliwością ulokowania w nich wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych o znaczeniu lokalnymi i ponadlokalnymi.
- 2.4. Wysoki standard dróg i infrastruktury towarzyszącej (chodniki, parkingi) na obszarze objętym rewitalizacją w celu zapewnienia bezpieczeństwa komunikacyjnego, poprawy jakości powietrza i klimatu akustycznego.

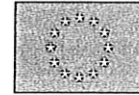
h.l.h.

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

LISTA A GŁÓWNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

W wyniku prac Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra, otwartych warsztatów planistycznych oraz konsultacji społecznych w formie otwartego zbierania propozycji projektów rewitalizacyjnych od mieszkańców zaplanowano do realizacji w ramach *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* następujące przedsięwzięcia:

1. Remont i rewitalizacja dla celów kulturalno-integracyjnych zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Goszczu;
2. Zagospodarowanie terenu parkowego przy zespole pałacowo-parkowym w Goszczu;
3. Rewitalizacja obszaru zielonego – terenu wąwozu położonego przy ul. Wojska Polskiego w Twardogórze;
4. Remont i rewitalizacja części wspólnych nieruchomości wraz z termomodernizacją budynków mieszkalnych przy ulicy Ratuszowej;
5. Remont i modernizacja oraz rozbudowa budynku przy ul. Sienkiewicza 6;
6. Modernizacja i rewitalizacja parku oraz nawierzchni w obrębie Placu Piastów;
7. Aktywna „Harcówka” – remont i modernizacja budynku świetlicy środowiskowej „Harcówka” przy ul. Władysława Jagiełły 10 oraz rewitalizacja terenu przyległego;
8. Przebudowa biblioteki gminnej wraz z zagospodarowaniem terenu przy ul. Wielkopolskiej i Lipowej;
9. Rewitalizacja dla celów kulturalnych i rekreacyjnych oraz zagospodarowanie i udostępnienie terenu parkowego z modernizacją pałacu barokowego w rejonie ul. Wrocławskiej, Młyńskiej i Sosnowej;
10. Zagospodarowanie i rewitalizacja dla celów rekreacyjnych i usługowych placu OSP w rejonie ulic Kopernika, Ogrodowej i Krzywej;
11. Rewitalizacja i zagospodarowanie terenu glinianek wzdłuż ulicy Partyzantów;
12. Rewitalizacja zabytkowego dawnego kościoła ewangelickiego w Goszczu wraz z przyległym ogrodem i parkiem.

Poniżej w formie tabelarycznej zaprezentowano wymienione wyżej działania w postaci zgodnej z wymaganiami *Wytycznych programowych IZ RPO WD dotyczących zasad przygotowania lokalnych programów rewitalizacji (lub dokumentów równorzędnych) w perspektywie finansowej 2014-2020.*

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
A01	Remont i rewitalizacja dla celów kulturalno-integracyjnych zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Goszczu	Gmina Twardogóra	Stan zespołu pałacowego bliski degradacji. Konieczność zabezpieczenia i rewitalizacji niezwykle cennych architektonicznie obiektów. Brak miejsca spotkań i integracji mieszkańców. Nieutwardzone nawierzchnie dróg w centrum wsi, brak chodników.	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej zlokalizowanej w centrum Goszcza i nadanie jej nowych funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców Goszcza poprzez udostępnienie przestrzeni integracji oraz utwardzenie ciągów komunikacyjnych. Poprawa wizerunku i atrakcyjności turystycznej centralnej części wsi, w rejonie zabytkowego kościoła i nowopowstałych rozwiązań komunikacyjnych.	1,2	Remont i modernizacja obiektów pałacowych zgodnie z „Koncepcją funkcjonalno-przestrzenną aranżacji pomieszczeń budynków zespołu pałacowego w Goszczu” oraz „Programem funkcjonalno-użytkowym rewitalizacji oraz adaptacji ruin założenia pałacowego w Goszczu”, a także opracowaniem „Remont dachów i elewacji budynków wchodzących w skład zespołu pałacowego w Goszczu” wraz z zagospodarowaniem (melioracja, kanalizacja, elektryfikacja, inst. sanitarna i gazowa, opaski, nawierzchnie chodników i podjazdów, mała architektura, system informacji audio-wizualnej) bezpośredniego otoczenia, w tym: dziedzińca.	Goszcz – centrum (dz. 385/2, 375/1)	10 275	Liczba budynków objętych rewitalizacją – 10, pow. zespołu pałacowego 2,5 ha, w tym pow. dziedzińca 7510 m ² Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1
A02	Zagospodarowanie terenu parkowego przy zespole pałacowo-parkowym w Goszczu	Gmina Twardogóra	Brak odpowiednio zagospodarowanych terenów rekreacyjnych, niska estetyka i atrakcyjność przestrzeni parkowej. Brak odpowiednio urządzonego miejsca spotkań	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej stanowiącej funkcjonalną i estetyczną całość z zespołem pałacowym w Goszczu	1,2	W ramach zadania wyłonane zostaną: utwardzone alejki, wyniesione przejścia dla pieszych, elementy małej architektury, w tym min.: fontanny, urządzenia	Goszcz – centrum (dz. 375/1, 375/2)	4 000	Pow. terenów zielonych ok. 22 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
			i integracji mieszkańców. Ograniczony dostęp do infrastruktury rekreacyjnej.	oraz nadanie jej nowych funkcji społecznych i rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców osiedla Goszcza poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji z wykorzystaniem położenia nad ciągiem stawów i grobli. Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni przyciągającej mieszkańców innych części Gminy		zabawowe, urządzenia linowe, ławki, kosze na śmieci, ogrodzenia, nasadzenia drzew, krzewów oświetlenie parkowe, monitoring, instalacje wodociągowe i kanalizacyjne (w tym toalety) w zakresie doprowadzenia i odprowadzenia wody do elementów małej architektury, wykonanie parkingów i chodników (z opcją dla niepełnosprawnych), z uwzględnieniem założeń funkcjonalnych rewitalizowanego zespołu pałacowego.			funkcjach [szt.] – 1.
A03	Rewitalizacja obszaru zielonego – terenu wąwozu położonego przy ul. Wojska Polskiego w Twardogórze	Gmina Twardogóra	Niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej. Brak miejsca spotkań i integracji mieszkańców. Zdegradowane ciągi piesze, niski poziom bezpieczeństwa, wyeksploatowane i nieefektywne oświetlenie lub jego brak. Brak ścieżek rowerowych. Brak komunikacji między okalającymi ulicami, powodujące wyizolowanie terenu. Brak jego zagospodarowania – postępujące zaniedbanie i	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej miejskiego terenu zielonego i nadanie jej nowych funkcji społecznych i rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji z wykorzystaniem położenia nad rzeką	1,2	W ramach zadania wykonane zostaną: scena estradowa, plac zabaw, siłownia terenowa, polana biwakowa, taras widokowy, most wiszący, ścieżki rowerowe i chodniki lub ciąg pieszo-rowerowy, przejścia dla pieszych lub pieszo-rowerowe, nasadzenia drzew, krzewów i oświetlenie parkowe, monitoring, urządzenia małej architektury, w tym kosze na śmieci i psie odchody, ławki, tor rowerowy pumtruck, ogrodzenia.	Twardogóra – centrum (dz. 3, 8, 9 AM 31)	2 332	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 7 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1.

h. h. h.

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
			zaśmiecenie terenu.	Skorynia – stworzenie kompleksu leśno-lątkowego, umożliwiającego wypoczynek różnych grup wiekowych mieszkańców tej części miasta. Zagospodarowanie wąwozu w celu stworzenia terenu rekreacyjno-sportowego dla wszystkich grup wiekowych. Poprawa wizerunku miasta. Udostępnienie nowej w skali gminy formy rekreacji dla młodzieży – toru rowerowego pumptruck.					
A04	Remont i rewitalizacja części wspólnych nieruchomości wraz z termomodernizacją budynków mieszkalnych przy ul. Ratuszowej	Gmina Twardogóra	Postępująca degradacja fizyczna substancji murów miejskich, zdegradowane elewacje, niska termoizolacyjność ścian pomieszczeń mieszkalnych, a także dachów, brak lub dewastacja oświetlenia niski poziom bezpieczeństwa, wyeksploatowane i nieefektywne oświetlenie. Zniszczona mała architektura na podwórkach lub jej brak, brak zieleni i systemu	Zgospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej przyległej do głównej ulicy miasta i nadanie jej nowych funkcji społecznych oraz przywrócenie jej funkcji integracyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji. Poprawa warunków ekonomicznych	1, 2	W ramach zadania wykonane zostaną prace termomodernizacyjne (docieplenie), remont elewacji i wymiana poszycia dachowego wraz z orynnowaniem; naprawione lub wykonane na nowo chodniki i ciągi piesze na podwórkach, z uwzględnieniem potrzeb niepełnosprawnych, nasadzenia drzew, krzewów oświetlenie, monitoring, elementy małej architektury w tym np.: fontanny, plac zabaw, ławki, kosze na śmieci	Twardogóra – centrum (dz. 52/3, 82/23, 82/7, 51/4, 82/18, 74/11, 72, 65/9, 65/13, 71/5, 74/14, 74/13)	4 184	Liczba budynków objętych rewitalizacją – 13. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1.

h. h

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
			informacji wspólnotowej. Brak miejsca spotkań i integracji mieszkańców poszczególnych wspólnot/podwórek. Niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej – przy głównej ulicy miasta. Generowanie zanieczyszczenia powietrza śródmiejskiego pochodzącego z indywidualnych palenisk węglowych i mieszanych.	mieszkańców przez redukcje wydatków na ogrzewanie, dzięki termomodernizacji. Poprawa estetyki głównego ciągu komunikacyjnego miasta oraz estetyki podwórek, poprawa wizerunku miasta.		I psie odchody. W synergii z termomodernizacją nastąpi wymiana systemu ogrzewania, z uwzględnieniem priorytetów programu niskiej emisji.			
A05	Remont i modernizacja oraz rozbudowa budynku przy ul. Sienkiewicza 6	Gmina Twardogóra	Postępująca degradacja fizyczna substancji murów miejskich, niefunkcjonalność pomieszczeń, niska izolacyjność i degradacja instalacji wewnętrznych. Brak miejsca spotkań i integracji mieszkańców. Niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej.	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez poprawę stanu technicznego oraz estetyki budynku, zmniejszenie zużycia energii cieplnej, uzyskanie 4 nowych mieszkań komunalnych dla najbardziej potrzebujących, wyrównanie szans środowisk zmarginalizowanych.	2	W ramach zadania wykonana zostanie rozbudowa parterowego budynku, remont fundamentów i ścian, dobudowa piętra z poddaszem użytkowym, renowacja murów wymiana systemu ogrzewania z uwzględnieniem priorytetów programu niskiej emisji.	Twardogóra – centrum (dz. 82/28 AM 25)	1 558	Liczba wyremontowanych i zmodernizowanych budynków [szt.] – 1, powierzchnia użytkowa 169 m ² . Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce [szt.] – 1.
A06	Modernizacja i rewitalizacja parku oraz nawierzchni w obrębie Placu Piastów	Gmina Twardogóra	Dotychczasowe rozwiązanie ruchu kołowego i pieszego stwarzają zagrożenia bezpieczeństwa z uwagi na położenie bazyliki (Sanktuarium Maryjnego): w środku placu,	Usprawnienia ruchu pieszego i kołowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa wiernych	1,2	W ramach zadania nastąpi rekonfiguracja placu, uwzględniająca nowe rozwiązania komunikacyjne, nowe miejsca parkingowe, wymiana krawężników,	Twardogóra – centrum (dz. 45/1, 45/2, 45/3, 90/3, 48/2, 46, 90/1, 90/2)	1 000	Powierzchnia terenów zielonych 0,66 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce [szt.] – 1.

Handwritten signature or initials

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
			pomiędzy dwoma pasami ruchu kołowego.	i dostępności dla osób niepełnosprawnych, optymalizacja funkcji użytkowych placu, poprawa estetyki i stanu środowiska, z elementami systemu gminnej informacji.		nasadzenia zieleni, wymiana lamp oświetleniowych, montaż małej architektury, uwzględniającej specyfikę miejsca, bezpośrednio przyległego do Sanktuarium Maryjnego.			
A07	Aktywna „Harcówka” – remont i modernizacja budynku świetlicy środowiskowej „Harcówka” przy ul. Władysława Jagiełły 10 oraz rewitalizacja terenu przyległego	Gmina Twardogóra	Znaczny stopień fizycznej degradacji ścian i elewacji budynku, przestarzałe, niefunkcjonalne dla pełnionych funkcji urządzenia, wymagające modernizacji instalacje elektryczne, brak dostępu dla osób niepełnosprawnych, zdewastowane ciągi piesze i parkingi, niewystarczające oświetlenie terenu wokół budynku.	Usprawnienia ruchu pieszego i kołowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych, optymalizacja funkcji użytkowych świetlicy, poprawa estetyki i dostępności. Nadanie dodatkowych funkcji społecznych – kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji.	1,2	Remont świetlicy z modernizacją funkcji użytkowej, wymiana ołtten, zakup wyposażenia do świetlicy, uwzględniający pełnione funkcje społeczne – kulturalne i edukacyjne, wymiana instalacji elektrycznej, montaż podjazdu i wysięgnika dla niepełnosprawnych, remont elewacji, wymiana i remont parkingów i ciągów pieszych, uzupełnienie i wymiana oświetlenia.	Twardogóra – centrum (dz. 12/2 AM 32)	1 000	Liczba wyremontowanych i zmodernizowanych budynków [szt.] – 1, powierzchnia budynku 192 m ² , powierzchnia terenu przyległego 0,88 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1.
A08	Przebudowa biblioteki	Gmina	Brak wystarczającej ilości miejsc	Poprawa jakości życia	1,2		Twardogóra –	1 500	Liczba wyremontowanych

h.lly

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
	gminnej wraz z zagospodarowaniem terenu przy ul. Wielkopolskiej i Lipowej	Twardogóra	spotkań i integracji mieszkańców. Niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej (w tym brak miejsc parkingowych).	mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni integracji, umożliwiającej wypoczynek różnych grup wiekowych mieszkańców tej części miasta. Usprawnienia ruchu pieszego i kołowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych..		Planuje się przebudowę części przyziemia budynku narożnikowego biblioteki oraz całkowitą przebudowę budynku byłej stolarni. Dodatkowo zakłada się połączenie obu kubatur przeszklonym łącznikiem w celu wykorzystania i połączenia funkcjonalnego powierzchni. Budynek stolarni ma zostać dostosowany do potrzeb sali sportowo rekreacyjnej pod kątem prowadzonych zajęć fitness lub zajęć rehabilitacji ruchowej. W części przyziemia budynku biblioteki znajdowałyby się szatnie wraz z węzłami sanitarnymi oraz zaplecze socjalne dla obsługi. Zagospodarowanie terenu w głównej mierze zakłada połączenie komunikacyjne dwóch działek 27/6 i 27/6 poprzez wspólną komunikację kołową i pieszą. Projekt zakłada rozbudowę wiat znajdujących się po środku działek. Dodatkowo zdąszone wiaty od strony północno zachodniej rozebrane są poprzez usunięcie dachów i ścian frontowych. Tu	centrum (dz. 27/2, 27/4, 27/5 i 27/6 AM 24)		i zmodernizowanych budynków [szt.] – 1. Powierzchnia budynku 245 m ² Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce [szt.] – 1.

h.l.k.

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
						zlokalizowane będą miejsca parkingowe i miejsca na rowery. Dodatkowe miejsca znajdą się naokoło wydzielonej po środku głównego placu fragmentu działki. W powyższej części znajdą się dojścia i chodniki dla pieszych wraz z dominantą, zielenią rekreacyjną i ławkami. Wjazdy na działki będą od strony ulicy Lipowej i od strony ulicy Wialkopolskiej. Po zmianie funkcjonalnej placu powstanie dodatkowo około 36 miejsc parkingowych w tym 4 dla niepełnosprawnych.			
A09	Rewitalizacja dla celów kulturalnych i rekreacyjnych oraz zagospodarowanie i udostępnienie terenu parkowego z modernizacją pałacu barokowego w rejonie ul. Wrocławskiej, Młyńskiej i Sosnowej	Gmina Twardogóra	Postępująca degradacja fizyczna barokowego pałacu, niska termoizolacyjność ścian pomieszczeń mieszkalnych, a także dachu, nieefektywne oświetlenie, jego dewastacja, wyeksploatowane lub brak, niski poziom bezpieczeństwa. Zniszczona mała architektura w parku lub jej brak, zniszczona nawierzchnia ciągów pieszych, postępujące zubożenie pierwotnego stanu zieleni parkowej. Brak wystarczającej	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej miejskiego terenu zielonego i nadanie jej nowych funkcji społecznych i rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji, umożliwiającej wypoczynek różnych grup wiekowych	1, 2	Remont barokowego pałacu z modernizacją jego funkcji użytkowej, zakup wyposażenia, uwzględniający pełnione funkcje społeczne, kulturalne i edukacyjne. Remont i budowa nowych miejsc parkingowych oraz ciągów pieszych, uzupełnienie i wymiana oświetlenia, nasadzenia drzew, krzewów, monitoring, elementy małej architektury w tym np.: fontanny, plac zabaw, ławki, kosze na śmieci	Twardogóra – centrum (dz. 52 AM 24)	3 000	Liczba wyremontowanych i zmodernizowanych budynków [szt.] – 1. Powierzchnia budynku pałacowego 2094 m ² , powierzchnia terenu zielonego 2 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce [szt.] – 1.

h. / h.

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
			Ilości miejsc parkingowych oraz miejsc spotkań i integracji mieszkańców. Niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej – na wylocie głównej ulicy miasta. Zanieczyszczenie powietrza śródmiejskiego pochodzące z indywidualnych palenisk węglowych i mieszaných.	mieszkańców tej części miasta. Usprawnienia ruchu pieszo i kolowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych, optymalizacja funkcji użytkowych placu, poprawa estetyki i stanu środowiska, z elementami systemu informacji gminnej.					
A10	Zagospodarowanie i rewitalizacja dla celów rekreacyjnych i usługowych placu OSP w rejonie ulic Kopernika, Ogrodowej i Krzywej	Gmina Twardogóra	Brak zagospodarowania okazjonalnie wykorzystywanych na cele rekreacyjne terenów, niska estetyka przestrzeni, brak infrastruktury. Brak odpowiednio urządzonego miejsca spotkań i integracji mieszkańców. Ograniczony dostęp do infrastruktury usługowej i rekreacyjnej.	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej oraz nadanie jej nowych funkcji usługowych (targowisko i parking) oraz rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji. Poprawa wizerunku osi komunikacyjnej w kierunku ścieżki rekreacyjnej oraz lokalnych pieszych leśnych ścieżek dydaktycznych.	1,2	W ramach zadania wykonane zostaną: utwardzone alejki, wyniesione przejścia dla pieszych, podjazdy dla niepełnosprawnych, elementy małej architektury, w tym m.in.: fontanny, poidelka, urządzenia zabawowe dla dzieci, ławki, kosze na śmieci i psie odchody, ogrodzenia, nasadzenia drzew, krzewów oświetlenie parkowe, monitoring, instalacje wodociągowe i kanalizacyjne (w tym toalety) w zakresie doprowadzenia	Twardogóra – centrum (dz. 39/2, 38, 41/4,39/1)	1 500	Powierzchnia terenu 0,91 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1.

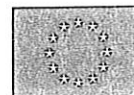
Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
						I odprowadzenia wody do elementów małej architektury, wykonanie dodatkowych miejsc parkingowych i chodników (z opcją dla niepełnosprawnych), z uwzględnieniem założeń funkcjonalnych.			
A11	Rewitalizacja i zagospodarowanie terenu glinianek wzdłuż ulicy Partyzantów	Gmina Twardogóra	Brak zagospodarowania okazjonalnie wykorzystywanych na cele rekreacyjne terenów, niska estetyka przestrzeni, brak infrastruktury. Brak odpowiednio urządzonego miejsca spotkań i integracji mieszkańców. Ograniczony dostęp do infrastruktury usługowej i rekreacyjnej.	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej miejskiego terenu zielonego i nadanie jej nowych funkcji społecznych i rekreacyjnych. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji z wykorzystaniem położenia bezpośrednio przy obiekcie świetlicy środowiskowej "Harcówka". Stworzenie kompleksu leśno-łąkowego, umożliwiającego wypoczynek różnych grup wiekowych mieszkańców tej części miasta. Poprawa	1,2	W ramach zadania wykonane zostaną: plac zabaw, wiatła biwakowa, polana biwakowa, taras widokowy, ścieżki rowerowe i chodniki lub ciąg pieszo-rowerowy, przejścia dla pieszych lub pieszo-rowerowe, nasadzenia drzew, krzewów i oświetlenie parkowe, monitoring, urządzenia małej architektury, w tym kosze na śmieci i psie odchody, ławki, ogrodzenia, węzeł handlowo-usługowy.	Twardogóra – centrum (dz. 16/1, 16/9, 13/2)	1 500	Powierzchnia terenu 5,18 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1.

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Krótki opis problemu, jaki ma rozwiązać realizacja projektu	Cel projektu	Cel rewitalizacji	Zakres realizacji zadań	Miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizowanym	Szacowana wartość PLN (w tys. zł)	Prognozowane produkty i rezultaty
				witerunku miasta – teren bezpośredniej widoczności przejeżdżających pociągów relacji Wrocław - Warszawa i Wrocław - Gdańsk.					
A12	Rewitalizacja zabytkowego dawnego kościoła ewangelickiego w Goszczu wraz z przyległym ogrodem i parkiem	Stowarzyszenie Świętej Magdaleny	Stan obiektu bliski degradacji. Konieczność zabezpieczenia i rewitalizacji niezwykle cennego architektonicznie obiektu. Brak oferty kulturalnej na wsi.	Zgospodarowanie zdegradowanej przestrzeni zlokalizowanej w centrum Goszczu i nadanie jej nowych funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych. Rozwój oferty kulturalnej w środowisku o znacznej degradacji społecznej. Poprawa jakości życia mieszkańców Goszczu poprzez umożliwienie uczestnictwa w nowych formach kulturalnych.	1,2	W ramach zadania wykonana zostanie: odbudowa wielkiej klasy zabytku sakralnego wraz z otoczeniem, utworzenie w obiekcie nowoczesnej placówki kultury pełniącej funkcję międzynarodowego centrum konfrontacji twórczej ludzi kultury oraz dyskusji ludzi nauki pod nazwą „Świątynia Artystów” wraz z dobudową niezbędnego zaplecza i wyposażeniem.	Goszcz centrum (dz. 384)	12 000	Liczba wyremontowanych budynków [szt.] – 1. Powierzchnia parku i ogrodu do rewitalizacji 1,5 ha. Liczba przestrzeni publicznych o podniesionej estetyce i przywróconych lub nadanych nowych funkcjach [szt.] – 1. Przewidywana liczba uczestników wydarzeń kulturalnych – 10 000 osób rocznie.

h.k.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

LISTA B – CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Listę głównych projektów dopełnia charakterystyka pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Są to:

1. Wprowadzenie profesjonalnego systemu identyfikacji wizualnej dla Twardogóry i Goszcza;
2. Uruchomienie Ośrodka Inicjatyw Regionalnych i Edukacyjnych „Gościniec” w Goszczu;
3. Stworzenie systemu wspierania organizacyjno-prawnego liderów lokalnych oraz zapobiegania ich technologicznemu wykluczeniu;
4. Doskonalenie systemu informowania i partycypacji społecznej;
5. Modernizacja systemu monitoringu miejskiego w Twardogórze;
6. Utworzenie Centrum Przesiadkowego przy Placu Kolejowym w Twardogórze;
7. Modernizacja budynku szkoły specjalnej przy Placu Piastów wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego (boisko, parking);
8. Remont i rewitalizacja części wspólnych nieruchomości wraz z termomodernizacją, wymianą systemu ogrzewania i zagospodarowaniem podwórek;
9. Modernizacja nawierzchni i remont chodników w celu usprawnienia ruchu pieszego i kołowego, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych;
10. Inwestycje w infrastrukturę drogową w Goszczu w celu poprawy bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej wsi;
11. Remont budynku Bazyliki Mniejszej w Twardogórze z rewitalizacją przyległego terenu,
12. Modernizacja budynku Posterunku Policji w Twardogórze wraz z zagospodarowaniem terenu podwórka;
13. Zagospodarowanie oraz rewitalizacja dla celów funkcji mieszkalno-usługowej terenu składu i magazynów HPS w rejonie ul. Paderewskiego i Poznańskiej, z regulacją ruchu pieszego i kołowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych;
14. Termomodernizacja budynków biurowo-garażowych ZGK sp. z o.o. przy ul. Wrocławskiej 15 w Twardogórze;
15. Budowa kaplicy cmentarnej na cmentarzu komunalnym w Goszczu;
16. Remont i rewitalizacja do funkcji turystycznej terenu zabytkowego cmentarza ewangelickiego wraz z mauzoleum rodziny Reichenbach i jego iluminacją oraz parkingiem;
17. Rewitalizacja do funkcji rekreacyjnej terenu działki boiska sportowego przy ul. Szkolnej w Goszczu;

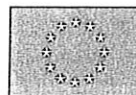
W. l. l. y

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

18. Rewitalizacja i wyposażenie w infrastrukturę turystyczną terenów dla celów rekreacyjnych wzdłuż ścieżek rowerowych: Goszcz-Moszyce oraz Goszcz-Domasławice z parkingami oraz regulacją ruchu pieszego i kołowego, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych.

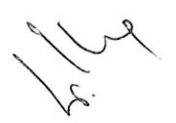
Ich dokładniejszą charakterystykę zawiera tabela na kolejnych stronach.

Handwritten signature

Lp.	Tytuł projektu	Ogólna charakterystyka	Oczekiwane efekty	Spójność z celami rewitalizacji
B01	Wprowadzenie profesjonalnego systemu identyfikacji wizualnej dla Twardogóry i Goszcza	Kompleksowy system identyfikacji wizualnej jest jednym z najważniejszych instrumentów kreowania wizerunku. Zgodnie z przyjętymi w działaniach promocyjno-reklamowych zasadami, identyfikacja wizualna powinna odpowiadać specyficje miejsca, zachowywać jednolitość i zgodność z całym systemem komunikacji społecznej w gminie, charakteryzować się oryginalnością, być łatwo dostrzegalną oraz łatwą. Punktem wyjścia dla stworzenia systemu identyfikacji wizualnej Goszcza i Twardogóry, podobnie jak w przypadku firmy, powinien być znak. W skład systemu identyfikacji wizualnej wchodzi: paleta barw, logotyp, typografia. Bowiem zadaniem identyfikacji wizualnej jest ujednoczenie i usystematyzowanie wzorców dotyczących logotypu, typografii oraz kolorystyki wykorzystanej w działaniach marketingowych. Warto podkreślić także kontekst emocjonalny systemu wynikający z przywiązania mieszkańców do ustalonych symboli i identyfikowania się ze wspólnotą poprzez posługiwanie się nimi.	<ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie promocji najatrakcyjniejszych miejsc w gminie zwiększenie konkurencyjności gminy jako ośrodka turystyki i przedsiębiorczości wdrożenie nowoczesnych narzędzi promocji gminy zwiększenie integracji i identyfikacji mieszkańców 	Projekt jest spójny z celem 1.
B02	Uruchomienie Ośrodka Inicjatyw Regionalnych i Edukacyjnych „Gościńiec” w Goszczu	Realizacja przedsięwzięcia ma na celu zagospodarowanie aktywnością społeczną zespołu pałacowo-parkowego w Goszczu, odrestaurowanego dzięki realizacji projektu A01. W zrewitalizowanych obiektach powstanie atrakcyjne i nowoczesne miejsce na działania edukacyjne i kulturalne. Będzie tam też można prowadzić działalność wystawienniczą dotyczącą tradycji rzemieślniczych szczególnie związanych z meblarstwem.	<ul style="list-style-type: none"> aktywizacja społeczności lokalnej poprzez wspólne uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych włączenie mieszkańców w życie społeczne gminy wyrównanie szans w dostępie do kultury pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
B03	Stworzenie systemu wspierania organizacyjno-prawnego liderów lokalnych oraz zapobiegania ich technologicznemu wykluczeniu	Działania objęłyby prowadzenie szkoleń praktycznych dla sołtysów, rad sołectek, przedstawicieli organizacji pozarządowych, liderów grup nieformalnych itp. np. na temat zakładania i prowadzenia stron internetowych, administrowania danymi osobowymi, ochrony danych osobowych, w tym w zakresie zamieszczania fotografii, szkolenia podstawowe z zakresu: ABC fotografowania, obsługi pakietu biurowego (word, excel) etc.	<ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie kompetencji liderów i potencjalnych liderów społeczności lokalnej aktywizacja społeczna i wzmocnienie tożsamości lokalnej poprawa współpracy samorządu z liderami lokalnymi 	Projekt jest spójny z celem 1.

h.l.l.

Lp.	Tytuł projektu	Ogólna charakterystyka	Oczekiwane efekty	Spójność z celami rewitalizacji
B04	Doskonalenie systemu informowania i partycypacji społecznej	<p>Doskonalenie systemu informowania społeczeństwa oraz pobudzenie jego partycypacji jest wymogiem czasów. Coraz częściej słychać o stosowaniu różnych form partycypacji społecznej. Najczęściej są to wysłuchiwanie opinii publicznej podczas otwartych spotkań z mieszkańcami, tworzenie ciał doradczych i konsultacyjnych, uruchamianie procedur skargowych i referenda. Wysoka aktywność społeczna służy wzmocnieniu wytworzeniu stosunków partnerstwa pomiędzy mieszkańcami i władzami oraz współodpowiedzialność przy wypełnianiu zadań na rzecz rozwoju społeczności i jej środowiska. Środki i formy partycypacji należy jednak systematycznie udoskonalać i wzbogacać aby osiągnąć efekt w postaci pobudzenia aktywności mieszkańców i ich partycypacji w działaniach na rzecz rozwoju gminy.</p> <p>Drabina partycypacji społecznej składa się z kolejnych poziomów i stosownie do nich dobranych metod.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreowanie świadomości społecznej; metody: wysyłka listów, informacje w mediach, ogłoszenia. - Edukowanie społeczności lokalnej; metody: spotkania, informacje na www, gazetki - Zbieranie opinii; metody: spotkania dyskusyjne, badanie opinii publicznej - Angażowanie mieszkańców; metody: spotkania, warsztaty, dyskusje, fora - Partnerstwo; metody: warsztaty robocze dla społeczności lokalnej zwięźczone opracowaniem planu działania. <p>Celem przedsięwzięcia jest wdrażanie w gminie coraz bardziej zaawansowanych form uczestnictwa mieszkańców, zwłaszcza zamieszkujących obszary zdegradowane, w życie społeczne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost aktywności obywatelskiej i partycypacji społecznej • wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej, w tym 	Projekt jest spójny z celem 1.
B05	Modernizacja systemu monitoringu miejskiego w Twardogórze	<p>Zwiększenie zasięgu i modernizacja obecnej sieci monitoringu miejskiego poprzez instalację nowego sprzętu i wymianę zużytych urządzeń technicznych (kamery, komputery).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa bezpieczeństwa w centrum Twardogóry 	Projekt jest spójny z celem 2.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Lp.	Tytuł projektu	Ogólna charakterystyka	Oczekwane efekty	Spójność z celami rewitalizacji
B06	Utworzenie Centrum Przesiadkowego przy Placu Kolejowym w Twardogórze	W ramach projektu planowana jest rewitalizacja terenu przed dworcem kolejowym poprzez podniesienie jego funkcjonalności (wyposażenie w niezbędną infrastrukturę) i nadanie mu roli Centrum Przesiadkowego obsługującego zarówno lokalny ruch mieszkańców, jak i wzrastający stopniowo ruch turystyczny.	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie liczby osób korzystających z komunikacji publicznej na terenie gminy zmniejszenie zanieczyszczeń pochodzenia komunikacyjnego w centrum Twardogóry poprawa estetyki przestrzeni miejskiej 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
B07	Modernizacja budynku szkoły specjalnej przy Placu Piastów wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego (boisko, parking)	Podjęte działania mają być odpowiedzią na degradację techniczną budynku oraz niefunkcjonalne rozwiązania w obrębie przylegającego do niego terenu. Szczegółowy zakres prac na obecnym etapie nie jest jeszcze określony.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu technicznego, funkcjonalności i estetyki budynków użyteczności publicznej oraz przestrzeni publicznej 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
B08	Remont i rewitalizacja części wspólnych nieruchomości wraz z termomodernizacją, wymianą systemu ogrzewania i zagospodarowaniem podwórek	Ze względu na wymagający pilnych remontów stan budynków mieszkalnych, w tym konieczność termomodernizacji, oraz potrzebę zagospodarowania przestrzeni pomiędzy budynkami w celu przywrócenia i nadania im nowych funkcji planuje się na terenie gminy realizację inwestycji m.in. w następujących lokalizacjach: <ul style="list-style-type: none"> Twardogóra – Runek, ul. Młyńska; ul. Lipowa; wzdłuż ul. Krzywoustego; wzdłuż ul. Poprzecznej; wzdłuż ul. Sienkiewicza; wzdłuż ul. Żeromskiego; w obrębie kwartału: Plac Targowy, ul. Bydgoska, ul. Gdańska, ul. Powstańców; w obrębie kwartału: ul. Krótka, ul. Dąbrowskiego, ul. Toruńska, ul. Gdańska; wzdłuż ul. Długiej; wzdłuż ul. 1 Maja; pl. Piastów; ul. Poznańska; ul. Ratuszowa, ul. Sosnowa; ul. Wrocławska. Goszcz – Rynek. Zakres prac zależy będzie każdorazowo od stanu budynku i przyległego terenu.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu technicznego budynków mieszkalnych, w tym ich energochłonności zmniejszenie niskiej emisji poprawa estetyki przestrzeni publicznej 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.

h. lly

Lp.	Tytuł projektu	Ogólna charakterystyka	Oczekiwane efekty	Spójność z celami rewitalizacji
B09	Modernizacja nawierzchni i remont chodników w celu usprawnienia ruchu pieszego i kołowego, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych	Jednym z negatywnych zjawisk obserwowanych na obszarze rewitalizowanym w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej jest zły stan nawierzchni ulic i chodników. Planowane są zatem działania zmierzające do zmiany tej sytuacji. Będą one uwzględniać także potrzebę dostosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych. Działania prowadzone będą m.in.: <ul style="list-style-type: none"> w Twardogórze przy ul. Młyńskiej, ul. Brzozowej, ul. Lipowej, ul. Bydgoskiej,. 	<ul style="list-style-type: none"> usprawnienie ruchu pieszego i kołowego poprawa bezpieczeństwa poprawa dostępności przestrzeni publicznych w obszarze rewitalizowanym dla osób niepełnosprawnych poprawa estetyki przestrzeni publicznej 	Projekt jest spójny z celem 2.
B10	Inwestycje w infrastrukturę drogową w Goszczu w celu poprawy bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej wsi	Występujące w Goszczu rozwiązania komunikacyjne nie zapewniają bezpieczeństwa użytkowników dróg. Stanowią ponadto barierę w dostępie turystów do znajdujących się we wsi obiektów o znacznej wartości kulturowej. W celu poprawy bezpieczeństwa i ułatwienia dostępności centrum Goszcza w warunkach planowanego wzmocnienia ruchu turystycznego zakłada się przebudowanie skrzyżowania drogi powiatowej nr 1490D (ul. Sycowska) i drogi gminnej nr 101926 (ul. Rynek) z drogą wojewódzką nr 448 (ul. Twardogórska) w miejscowości Goszcz na skrzyżowanie typu rondo.	<ul style="list-style-type: none"> usprawnienie ruchu pieszego i kołowego poprawa bezpieczeństwa poprawa dostępności przestrzeni publicznych w obszarze rewitalizowanym 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
B11	Remont budynku Bazyliki Mniejszej w Twardogórze z rewitalizacją przyległego terenu	Znajdująca się w centrum Twardogóry Bazylika wymaga przeprowadzenia prac remontowych, natomiast przyległy teren odwodnienia i zagospodarowania (mała architektura, nasadzenia, elementy informacji wizualnej). Proponowana koncepcja przewiduje także iluminację zabytku.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

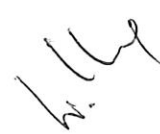
Unia Europejska
Fundusz Spójności

B12	Modernizacja budynku Posterunku Policji w Twardogórze wraz z zagospodarowaniem terenu podwórka	Znajdujący się w centrum Twardogóry budynek wymaga przeprowadzenia prac remontowych, natomiast przyległy teren zagospodarowania ze względu na swój stan techniczny i niefunkcjonalność. Modernizacja uwzględniać ma także wymóg dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. Szczegółowy zakres prac na obecnym etapie nie jest jeszcze określony.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu technicznego, funkcjonalności i estetyki budynków użyteczności publicznej oraz przestrzeni publicznej 	Projekt jest spójny z celem 2.
B13	Zagospodarowanie oraz rewitalizacja dla celów funkcji mieszkalno-usługowej terenu skład i magazynów HPS w rejonie ul. Paderewskiego i Poznańskiej, z regulacją ruchu pieszego i kołowego ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych	Projekt przewiduje nadanie nowej funkcji terenowi składów i magazynów sąsiadujących bezpośrednio ze ścisłym centrum miasta. Dotychczasowa funkcja terenu nie jest zgodna z wypracowaną wizją rozwoju tej części Twardogóry i powinna być zastąpiona nową. Szczegółowy zakres prac na obecnym etapie nie jest jeszcze określony.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym usprawnienie ruchu pieszego i kołowego poprawa bezpieczeństwa 	Projekt jest spójny z celem 2.
B14	Termomodernizacja budynków biurowo-garażowych ZGK sp. z o.o. przy ul. Wrocławskiej 15 w Twardogórze	Budynek w obecnym stanie wymaga kompleksowej termomodernizacji. Szczegółowy zakres prac na obecnym etapie nie jest jeszcze określony.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu technicznego i funkcjonalności budynków użyteczności publicznej zmniejszenie niskiej emisji 	Projekt jest spójny z celem 2.
B15	Budowa kaplicy cmentarnej na cmentarzu komunalnym w Goszczu	Celem projektu jest budowa na cmentarzu komunalnym w Goszczu kaplicy cmentarnej pełniącej funkcję domu pogrzebowego służącego podstawowym ceremoniom towarzyszącym chowaniu zmarłych.	<ul style="list-style-type: none"> stworzenie miejsca dla celów ceremonialnych o doniosłym znaczeniu dla społeczności lokalnej 	Projekt jest spójny z celem 2.

h. lyp

816	Remont i rewitalizacja do funkcji turystycznej terenu zabytkowego cmentarza ewangelickiego wraz z mauzoleum rodziny Reichenbach i jego iluminacją oraz parkingiem	Obiekt jest elementem skupiska zabytków Goszcza stanowiących najcenniejsze dziedzictwo kulturowe gminy i najważniejszą na jej terenie atrakcją turystyczną. W obecnym stanie wymaga pilnego remontu i zagospodarowania obejmującego także przyległy teren przeznaczony na parking.	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy • poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
817	Rewitalizacja do funkcji rekreacyjnej terenu działki boiska sportowego przy ul. Szkolnej w Goszczu	Projekt przewiduje zagospodarowanie terenu na potrzeby sportu i rekreacji, służącego głównie mieszkańcom Goszcza, i jest odpowiedzią na brak w Goszczu miejsca o podobnej funkcji. Szczegółowy zakres prac na obecnym etapie nie jest jeszcze określony.	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost integracji społecznej mieszkańców Goszcza • poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.
818	Rewitalizacja i wyposażenie w infrastrukturę turystyczną terenów dla celów rekreacyjnych wzdłuż ścieżek rowerowych: Goszcz – Moszyce oraz Goszcz - Domasławice - z parkingami oraz regulacją ruchu pieszego i kołowego, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności dla osób niepełnosprawnych.	Projekt przewiduje doposażenie w infrastrukturę towarzyszącą istniejących ścieżek rowerowych w celu zwiększenia ich dostępności oraz komfortu korzystania z nich przez mieszkańców gminy oraz turystów.	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy • poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym 	Projekt jest spójny z celami 1 i 2.

8. Wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Zapisy *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* opracowanych przez Ministerstwo Rozwoju jako wymóg konieczny przy opracowaniu programów rewitalizacji stawiają zapewnienie komplementarności projektów i, szerzej, przedsięwzięć rewitalizacyjnych w pięciu następujących wymiarach:

- przestrzennym,
- problemowym,
- proceduralno-instytucjonalnym,
- międzyokresowym,
- źródeł finansowania.

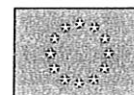
Głównym celem zapewnienia powiązań pomiędzy poszczególnymi zadaniami, projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi jest efektywniejsze wykorzystanie potencjału przestrzeni rewitalizowanej oraz potencjału społeczności mieszkańców, którzy są użytkownikami tej przestrzeni. Komplementarność ma doprowadzić do efektu synergii również w wymiarze proceduralno-instytucjonalnym, tj. zarządzania wdrażaniem programu rewitalizacji, oraz w wymiarze finansowym, tj. lepszego wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Wymóg zachowania komplementarności przestrzennej w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* został spełniony poprzez skoncentrowanie projektów i działań rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Zarówno obszar zdegradowany, jak i obszar do rewitalizacji, został wyznaczony na podstawie analizy

Unia Europejska
Fundusz Spójności

głównych dokumentów strategicznych gminy, analizy wskaźnikowej oraz po zasięgnięciu opinii przedstawicieli władz lokalnych i zainteresowanych środowisk, w tym mieszkańców gminy. Wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego *Programu* nie tylko skupiają się na obszarze rewitalizowanym, ale także zostały tak zaplanowane, by kompleksowo poprawiać stan tego obszaru, jednocześnie wpływając korzystnie na sytuację społeczno-gospodarczą gminy.

Obszar rewitalizacji w gminie to centra dwóch miejscowości, Twardogóry i Goszcza. Mają one strategiczne znaczenie dla rozwoju turystycznego, społecznego i gospodarczego gminy; odzyskanie dawnej świetności i nadanie im nowych funkcji oraz wzmocnienie lokalnego potencjału społecznego mieszkańców i liderów organizacji i przedsiębiorców – realizatorów usług dla mieszkańców oraz turystów – jest kluczowym elementem determinującym szanse dalszego rozwoju gminy. Skoncentrowanie działań na tych obszarach zapobiegnie postępującej pauperyzacji społeczności oraz zmniejszeniu wśród nich potencjału społecznego i przedsiębiorczego. Jednocześnie przyczyni się do uchronienia pozostałych obszarów gminy przed przenoszeniem się na nie istniejących na obszarze rewitalizowanym problemów, a ze względu na ich znaczenie dla całej gminy, sukces projektowanych działań rewitalizacyjnych przełoży się bezpośrednio na podniesienie jakości i poziomu życia wszystkich mieszkańców gminy.

Przestrzeń obu centrów, Twardogóry i Goszcza, wymaga intensywnych działań rewitalizacyjnych przede wszystkim z uwagi na postępującą degradację przestrzeni publicznych i obiektów mieszkalnych. Wszystkie projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane do realizacji są odpowiedzią na ten właśnie problem. Zdecydowana większość przedsięwzięć dotyczy modernizacji budynków i przestrzeni publicznych. Oznacza to, że w pierwszej kolejności odbiorcami przedsięwzięć rewitalizacyjnych będą mieszkańcy obszaru rewitalizowanego, jednak pozostali twardogórzanie i turyści również z nich skorzystają. Wyżej wymienione centra staną się przestrzeniami komfortu, sprzyjającymi integracji mieszkańców i turystów; miejscem spotkań rodzinnych, towarzyskich i biznesowych, a także miejscem odpoczynku i rekreacji. Gmina wzmocni swoją pozycję na mapie ośrodków turystycznych regionu.

Zaplanowana cykliczna analiza uwarunkowań życia mieszkańców gminy pozwoli monitorować skuteczność i efektywność zaplanowanego procesu rewitalizacyjnego oraz sprawdzać, czy pozostałe obszary gminy nie są zagrożone degradacją.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Wszystkie projekty i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w *Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* są ze sobą wzajemnie powiązane i wzajemnie się dopełniają tematycznie. Głównym problemem na obszarze rewitalizowanym jest pogarszająca się jakość życia mieszkańców, w dużej mierze będąca wynikiem zdekapitalizowanej tkanki budynków mieszkalnych i niskiej jakości przestrzeni publicznej,

w tym ciągów komunikacyjnych (pieszych i drogowych). Istotny jest też niski poziom kapitału społecznego i zahamowany potencjał rozwoju gospodarczego, co skutkuje brakiem rozwoju sfery usług w mieście na oczekiwanym przez społeczność i przyjezdnych poziomie. Dlatego zaplanowane zadania infrastrukturalne dotyczą przede wszystkim renowacji, przebudowy i adaptacji zniszczonych obiektów i przestrzeni użyteczności publicznej, które mają służyć głównie mieszkańcom obszaru i turystom. Planowane działania o charakterze społecznym (w tym integracyjnym, aktywizującym mieszkańców, edukacyjnym i kulturalnym) także mają stworzyć przestrzeń dla rozwoju lokalnej aktywności.

Projekty zostały zaplanowane w taki sposób, by równocześnie przeciwdziałały problemom w różnych sferach. Remont, modernizacja infrastruktury technicznej (modernizacja z termomodernizacją, remonty ciągów komunikacyjnych, adaptacja pomieszczeń etc.) posłużą zarówno podniesieniu jakości życia mieszkańców, zwiększeniu ład przestrzennego i estetyki przestrzeni, jak i przyczynią się do poprawy jakości środowiska naturalnego. Także zakładane cele rewitalizacji sformułowano tak, by ściśle wiązały się ze strategicznymi decyzjami gminy, co zaprezentowano w rozdziale poświęconym spójności programu rewitalizacji z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

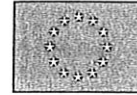
Podmiotem odpowiedzialnym za realizację *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* będzie Zespół do spraw rewitalizacji, który zostanie powołany w drodze zarządzenia Burmistrza Twardogóry. W zespole zasiądą przedstawiciele administracji, w tym organu wykonawczego i stanowiącego, oraz przedstawiciele strony społecznej – reprezentanci organizacji społecznych i przedsiębiorcy, uczestniczący wcześniej w przygotowywaniu *Programu Rewitalizacji*. Obsługę administracyjną Zespołu zapewni Referat Funduszy, Promocji i Rozwoju Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra. Taki skład Zespołu zapewni skuteczne zarządzanie wdrażaniem *Programu* oraz pozwoli na zintegrowanie i uspołnienie procesu planowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji lokalnych polityk publicznych w gminie. Udział strony społecznej wzmocni na etapie zarządczym element

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

partycypacji. Dla uzyskania jak największej efektywności poszczególnych projektów i przedsięwzięć ich realizacja oraz koordynowanie ich wdrażania zostanie zlecane merytorycznym jednostkom i podmiotom, które posiadają ku temu jak najlepsze kompetencje. Dla zachowania pełnej skuteczności decyzji Zespołu w każdym posiedzeniu uczestniczyć będzie Burmistrz lub jego zastępca.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023 zachowuje ciągłość programową procesu rewitalizacji. Proces rewitalizacji miasta i gminy przebiega etapami. W poprzednim programie rewitalizacji (*Lokalny Program Rewitalizacji miasta Twardogóra* z 2010 roku) w pierwszej kolejności skoncentrowano się głównie na rewitalizacji najbardziej zdegradowanego obszaru w centrum miasta, pozostawiając resztę wyzwań na kolejny etap prac.

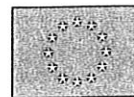
W centrach Twardogóry i Goszcza zakłada się ożywienie społeczno-gospodarcze przestrzeni poprzez aktywizację społeczną połączoną z jednoczesnym procesem modernizacji infrastruktury technicznej budynków mieszkalnych oraz obiektów i przestrzeni użyteczności publicznej. Takie podejście jest efektem między innymi implementacji wniosków z realizacji projektów i przedsięwzięć podejmowanych w poprzednich okresach programowych. Dzięki temu możliwe będzie bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Projekty, które zostały zaplanowane do realizacji w ramach *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023*, będą finansowane z różnych źródeł: środków Funduszy Europejskich w ramach programów dostępnych w perspektywie budżetowej 2014-2020, krajowych środków publicznych oraz środków prywatnych. Źródła te będą się wzajemnie uzupełniać. Zauważyć należy, że projekty zapisane w dokumencie dają możliwość stymulowania endogenicznych (lokalnych) źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, szczególnie przy założeniu wzmocnienia lokalnej przedsiębiorczości oraz organizacji społecznych.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

RAMY FINANSOWE

Wdrożenie *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* wymaga zapewnienia zdywersyfikowanych źródeł finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Zakłada się pozyskiwanie środków pochodzących ze wszystkich możliwych do wykorzystania źródeł. Szansą jest tutaj zaangażowanie podmiotów prywatnych i publicznych, dla których dedykowane są poszczególne możliwości. Kluczową rolę odgrywać tu będą zdolności administracyjne i gotowość do absorpcji środków, a także ich dostępność.

Podstawowym źródłem finansowania zaplanowanych projektów są środki pochodzące z funduszy Unii Europejskiej, zarówno dedykowane wprost przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jak i inne możliwe do wykorzystania na ich rzecz. Biorąc jednak pod uwagę relatywnie niewielką ilość tych środków, dużą konkurencję podczas procedur konkursowych oraz ograniczony czas, w jakim możliwe będzie ich pozyskiwanie, głównym wyzwaniem będzie zaangażowanie środków pochodzących ze źródeł prywatnych, zwłaszcza wykorzystanie potencjału endogenego. Mogą one stanowić istotne dopełnienie budżetu projektów rewitalizacyjnych i znacząco wpłynąć na przyspieszenie procesu rewitalizacji.

Istotne znaczenie dla zapewnienia finansowania procesu rewitalizacji będzie miała koordynacja zapewniona ze strony Zespołu do spraw rewitalizacji gminy Twardogóra. W ramach prac Zespołu prowadzony będzie stały monitoring możliwych do wykorzystania źródeł finansowania, a także włączanie różnorodnych interesariuszy do udziału w montażu finansowym.

PLANOWANE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROCESU REWITALIZACJI

ŚRODKI Z FUNDUSZY UE

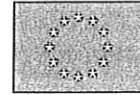
Głównym źródłem finansowania realizacji *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* są środki *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego* zaprogramowane w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020* w ramach działania 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów. Wśród innych możliwości ujętych w RPO WD, mogących uzupełnić podejmowane działania na rzecz rewitalizacji, są przewidziane tam przedsięwzięcia dot. m.in. poprawy infrastruktury zdrowotnej i społecznej, polepszenia efektywności energetycznej budynków, zachowania

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

dziedzictwa kulturowego. W ramach *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko* przewidziane są możliwości wspierania przedsięwzięć dotyczących m.in. remontów obiektów zabytkowych, termomodernizacji, transportu, ochrony środowiska. *Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój*, w którym alokowane są środki *Europejskiego Funduszu Społecznego*, umożliwia zaplanowanie i realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie sfery społecznej. Możliwe są tu do sfinansowania działania dotyczące przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznemu, rozwoju przedsiębiorczości czy edukacji formalnej i nieformalnej.

KRAJOWE ŚRODKI PUBLICZNE

Głównym źródłem mogą tu być programy dotacyjne poszczególnych ministerstw, np.:

- Rządowy *Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020*, umożliwiający finansowanie działań na rzecz integracji międzypokoleniowej i aktywizacji środowiska osób starszych;
- Program *Młodość Solidarna w Działaniu na lata 2016-2020*, umożliwiający finansowanie działań dedykowanych różnym grupom wiekowym, w tym wsparcia rodziny na różnych etapach życia oraz tworzenia warunków rozwoju młodzieży;
- *Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020*, umożliwiający realizację przedsięwzięć dotyczących aktywizacji społecznej i obywatelskiej przez organizacje pozarządowe.

Dodatkowym źródłem mogą być fundusze inwestycyjne i instrumenty zwrotne Banku Gospodarstwa Krajowego i Polskich Inwestycji Rozwojowych S.A.

Środki miasta Twardogóra przewidziane na prowadzenie inwestycji publicznych na obszarze rewitalizacji będą kolejnym istotnym źródłem finansowania. Gmina będzie miała możliwość angażowania środków jako udziału własnego w prowadzonych inwestycjach oraz w miarę możliwości zapewni wkład własny dla lokalnych interesariuszy.

ŚRODKI PRYWATNE

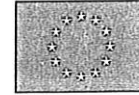
Możliwość zaangażowania środków pochodzących z sektora prywatnego, biznesu, organizacji pozarządowych czy osób fizycznych uzależniona jest od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, np. dostępności środków w ramach programów pomocowych i kondycji finansowej podmiotów. Środki te mogą stanowić istotne dopełnienie działań

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

podejmowanych na obszarze rewitalizacji. Zaangażowanie tych środków może mieć różnorodną formę określoną przez szczegółowe regulacje prawne.

SYSTEM WDRAŻANIA, MONITORINGU I EWALUACJI DZIAŁAŃ ORAZ WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU

Skuteczne wdrażanie zapisów *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* oraz jego monitoring i ewaluacja (ocena, na ile założone cele i ich realizacja przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego oraz całej gminy) wymagają funkcjonowania podmiotu, który będzie koordynował i zarządzał tymi procesami. Takie zadanie zostanie powierzone Zespołowi do spraw rewitalizacji gminy Twardogóra, który będzie powołany w drodze zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy Twardogóra. Celem prac Zespołu będzie ponadto współpraca z interesariuszami procesu rewitalizacji, szczególnie zaś współpraca ze społecznością obszaru rewitalizowanego.

Zespół, zgodnie z treścią zarządzenia, zostanie powołany na czas wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023*. Spotkania Zespołu zwoływane będą zgodnie z zapisami zarządzenia przez przewodniczącego nie rzadziej niż raz na kwartał oraz doraźnie w przypadkach istotnych zagadnień wymagających omówienia. Przewodniczący Zespołu może zapraszać na posiedzenia inne osoby, których udział w posiedzeniu jest uzasadniony z uwagi na przedmiot posiedzenia. Osoby takie mogą być też zapraszane na wniosek członka Zespołu.

Posiedzenia Zespołu będą protokołowane. W cyklu rocznym Zespół będzie odpowiedzialny za opracowanie do końca marca raportu z postępów we wdrażaniu zapisów *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023*, uwzględniającego ewentualne bariery w realizacji zadań, powody ich wystąpienia oraz rekomendowane środki zaradcze. Pierwszy raport zostanie sporządzony w marcu 2018 roku. Raport powinien zawierać także ogólną ocenę realizacji zapisów LPR pod kątem skuteczności (czy zamierzone cele zostały osiągnięte), efektywności (proporcji nakładów ludzkich, finansowych, rzeczowych etc. do osiągniętych rezultatów) oraz trafności (czy dobór celów operacyjnych przełożył się na realizację celów strategicznych). Treść raportu podawana jest do publicznej wiadomości oraz prezentowana na sesji Rady Miasta i Gminy.

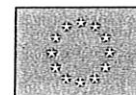
Monitoring i ewaluacja powinny wykorzystywać możliwie wiele trafnych i stosunkowo łatwo dostępnych wskaźników sytuacji gminy. Poniżej rekomendowana lista wskaźników, których

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

wartości powinny się poddawać cyklicznie weryfikacji i analizie. W procesie monitoringu i ewaluacji należy poddawać ocenie również użyteczność zaproponowanych wskaźników (ich wartość informacyjną) oraz łatwość pozyskania. Wskaźniki o stosunkowo niskiej wartości informacyjnej lub te, które trudno pozyskać, należy usuwać z listy, a w razie potrzeby katalog wskaźników uzupełniać nowymi.

Poniższa lista obejmuje wskaźniki ze wszystkich sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Wartości wymienionych wskaźników należy monitorować dla obszaru rewitalizowanego oraz odnosić do wartości dla całej gminy. Należy pamiętać również, że każdy projekt rewitalizacyjny zapisany w niniejszym *Programie* na liście projektów podstawowych zawiera swój szczegółowy zestaw wskaźników realizacji.

Lista rekomendowanych wskaźników w procesie monitoringu i ewaluacji wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* :

- liczba i procentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogółu mieszkańców;
- liczba i procentowy udział osób bezrobotnych (ogółem, z podziałem na płeć, uprawnionych do zasiłku, długotrwale bezrobotnych, do 25 r.ż., powyżej 50 r.ż.);
- liczba i procentowy udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym;
- liczba osób fizycznych, które rozpoczęły działalność gospodarczą (ze środków PUP i ogółem);
- liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców;
- liczba punktów usługowych;
- liczba punktów handlowych;
- liczba miejsc noclegowych;
- liczba obiektów hotelowych;
- liczba turystów odwiedzających rocznie gminę;
- liczba budynków poddanych modernizacji, w tym budynków mieszkalnych;
- długość nowej i zmodernizowanej infrastruktury komunikacyjnej, m.in. dróg, chodników, ścieżek rowerowych etc., na obszarze rewitalizowanym;
- liczba zmodernizowanych miejsc / przestrzeni użyteczności publicznej;
- liczba miejsc / przestrzeni użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- liczba nowych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury w zakresie edukacji, kultury, turystyki, sportu i rekreacji;

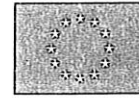
h. h. h.

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

- liczba imprez publicznych zorganizowanych na obszarze rewitalizowanym dla mieszkańców, w tym w szczególności dla dzieci, młodzieży i seniorów;
- liczba przestrzeni publicznych przyjaznych mieszkańcom na obszarze rewitalizowanym, np. placów zabaw, skwerów / terenów zielonych z ławkami etc.;
- liczba osób korzystających z oferty instytucji kultury, w szczególności biblioteki;
- liczba wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych, sportowo-rekreacyjnych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym organizowanych dla mieszkańców przez Urząd Miasta i Gminy oraz podlegające mu jednostki oraz przez organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z Urzędem Miasta i Gminy;
- liczba organizacji pozarządowych działających na terenie miasta oraz liczba spółdzielni socjalnych, ZAZ-ów, WTZ-ów, CIS-ów, KIS-ów lub instytucji o podobnej funkcji, wraz z podstawowymi działaniami;
- liczba projektów dotyczących promocji miasta i gminy (również tych realizowanych w partnerstwie międzysektorowym);
- liczba procesów konsultacji społecznych w mieście (uzupełniając o przedmiot konsultacji, zastosowane techniki i narzędzia konsultacji oraz orientacyjną liczbę uczestników);
- liczba wykroczeń i przestępstw;
- wyniki egzaminu gimnazjalnego;
- średnia długość życia mieszkańców gminy;
- przyrost naturalny;
- saldo migracji;
- liczba nowych mieszkańców;
- liczba lekarzy POZ i specjalistów w gminie;
- rodzaje i liczba usług medycznych świadczonych na terenie gminy;
- liczba usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych świadczonych na terenie gminy;
- udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych;
- poziom niskiej emisji.

W. 16

Unia Europejska
Fundusz Spójności

9. Spójność LPR-u z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2014-2020

Misja gminy Twardogóra:

Twardogóra dumna ze swojego dziedzictwa zapewnia wspólnocie samorządowej nowoczesne warunki życia i rozwoju oraz aktywności gospodarczej w zgodzie z zasadami ekologii, marzeniami i aspiracjami mieszkańców. Partnerom oferujemy przyjazny klimat inwestycyjny, unikalne walory przyrodnicze dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz naszego ducha przedsiębiorczości i otwartości.

Cele strategiczne i operacyjne:

Cel strategiczny - Poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy.

Cel operacyjny I.1 - Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o wewnętrzny potencjał Gminy.

Cel operacyjny I.2. - Rozwój funkcji turystycznej Gminy

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2016-2023

Wizja obszaru rewitalizacji:

Ożywiona, kolorowa, uporządkowana przestrzeń Twardogóry i Goszcza tworzy w harmonii z tradycją, dziedzictwem historycznym i walorami przyrody przyjazne warunki dla godnego życia mieszkańców gminy i satysfakcji odwiedzających ją gości.

Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych:

CEL 1. ROZWÓJ I PROMOCJA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO OPARTEGO NA WALORACH PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH GMINY IMPULSEM ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Kierunki działań rewitalizacyjnych

I.1 Sprawnie działający system komunikacji wizualnej w gminie, w tym informacji o zabytkach, atrakcjach turystycznych i przyrodniczych oraz miejscach wypoczynku

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) wpisuje się w główne założenia Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020. Przy wytyczeniu obszaru zdegradowanego wykorzystane zostały analizy i diagnoza przeprowadzona na użytek SRG. Wizja, wytyczone cele i kierunki działań LPR są spójne z misją, celami strategicznymi i operacyjnymi zapisanymi w SRG. W obu dokumentach (mimo zawężonego obszaru w LPR) za priorytet uznaje się: rozwój turystyki lokalnej i związanej z nią przedsiębiorczości, poprawę jakości życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację infrastruktury technicznej, społecznej oraz wzmocnienie aktywności i integracji społecznej

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Twardogóra.

Cel strategiczny - Intensyfikacja działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców.

Cel operacyjny II.1 - Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej na terenie Gminy.

Cel operacyjny II.2. Integracja społeczności lokalnej poprzez partycypację i aktywizację mieszkańców.

(oznakowanie tras i ścieżek rowerowych, tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych).

1.2 Aktywna promocja gminy, m.in. poprzez stworzenie systemu identyfikacji wizualnej Twardogóry i Goszcza, podkreślająca walory krajobrazowe, historyczne i kulturalnych, ukierunkowana na rozwój różnych rodzajów turystyki przyjazdowej, pobytowej, kwalifikowanej, sentymentalnej (eżecznej) i agroturystyki

1.3. Promowanie produktu lokalnego, lokalnych punktów handlowych oraz bazy gastronomicznej i noclegowej na obszarze rewitalizowanym, obsługującej ruch turystyczny na terenie gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

1.4. Propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, zachęcanie do korzystania z lokalnych miejsc, przestrzeni publicznych oraz usług lokalnych instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych. Zapewnienie szerokiej oferty sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów.

1.5. Wysoka aktywność obywatelska mieszkańców miasta i gminy Twardogóra osiągnięta poprzez wsparcie liderów lokalnych i zaangażowanie mieszkańców w oddolne inicjatywy, wydarzenia społeczne i kulturalne na rewitalizowanym obszarze gminy.

1.6. Rozwój przedsięwzięć integrujących i aktywizujących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym seniorów. Włączenie we wspólne działanie dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych w celu integracji międzypokoleniowej i zwiększenia poczucia wspólnoty wśród mieszkańców.

CEL 2. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W ZMODERNIZOWANEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INFRASTRUKTURZE TECHNICZNEJ Z ZACHOWANIEM

mieszkańców gminy Twardogóra, w powiązaniu z ich uczestnictwem różnych inicjatywach oddolnych. W obu dokumentach podkreślono znaczenie dziedzictwa historycznego i zasobów środowiska przyrodniczego dla uruchomienia procesów rozwoju lokalnego.

h. lly

Unia Europejska
Fundusz Spójności

WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO

Kierunki działań rewitalizacyjnych

2.1. Poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w centrum Twardogóry i Goszcza poprzez remont i rewitalizacja części wspólnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej (z termomodernizacją i zagospodarowaniem podwórek) oraz modernizacją nawierzchni przylegających do nich ulic.

2.2. Adaptacja i remont istniejących obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizowanym wraz z nadaniem im nowych funkcji: edukacyjnej, gospodarczej, integracyjnej, rekreacyjnej i turystycznej (np. na potrzeby Ośrodka Inicjatyw Edukacyjnych i Kulturalnych „Gościńcisze” w Goszczu).

2.3. Dostosowanie infrastruktury technicznej oraz zabudowy centrum Twardogóry i Goszcza do pełnienia funkcji centrów aktywności gminnej, z możliwością ulokowania w nich wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych o znaczeniu lokalnymi i ponadlokalnymi.

2.4. Wysoki standard dróg i infrastruktury towarzyszącej (chodniki, parkingi) na obszarze objętym rewitalizacją w celu zapewnienia bezpieczeństwa komunikacyjnego, poprawy jakości powietrza i klimatu akustycznego.

STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2012 – 2020

Wzrost jakości życia mieszkańców i rozwój integracji społecznej, realizacja zadań i celów w ramach Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2012-2020.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2016-2023

Wzrost obszaru rewitalizacji. Ożywiona, kolorowa, uporządkowana przestrzeń Twardogóry i Goszcza tworzy w harmonii z tradycją, dziedzictwem historycznym i walorami przyrody przyjazne warunki dla godnego życia mieszkańców gminy i satysfakcji.

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) pozostaje spójny z zapisami Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych dla

Unia Europejska
Fundusz Spójności

**STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2012 – 2020**

potrzeby i stwarzającą im możliwości rozwoju.

Cele strategiczne i operacyjne:

Cel strategiczny 1 – Przeciwdziałanie bezrobociu i bezdomności oraz zapobieganie ich skutkom.

Kierunek 4. Promowanie gminy w celu pozyskania inwestorów mogących utworzyć nowe miejsca pracy, przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą, oferowanie ulg podatkowych dla inwestorów

Kierunek 5. Wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości

Cel strategiczny 2 –Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży.

Cel operacyjny 1. Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania

Kierunek 6. Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego (w szczególności na obszarze wiejskim gminy), m. in. poprzez rozszerzenie oferty i dostępności zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, w tym sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych, organizowanie wycieczek.

Cel strategiczny 3 – Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym.

Cel operacyjny 2. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych

Kierunek 4. Rozwijanie aktywnych i zdrowych form spędzania

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023**

odwiedzających ją gości.

Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych.

CEL 1. ROZWÓJ I PROMOCJA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO OPARTEGO NA WALORACH PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH GMINY INIPESEM ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Kierunki działań rewitalizacyjnych

1.2. Aktywna promocja gminy, m.in. poprzez stworzenie systemu identyfikacji wizualnej Twardogóry i Goszcza, podkreślająca walory krajobrazowe, historyczne i kulturowe, ukierunkowana na rozwój różnych rodzajów turystyki: przyjazdowej, pobytowej, kwalifikowanej, sentymentalnej (etnicznej) i agroturystyki.

1.4. Propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, zachęcanie do korzystania z lokalnych miejsc, przestrzeni publicznych oraz usług lokalnych instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych. Zapewnienie szerokiej oferty sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów.

1.5. Wysoka aktywność obywatelska mieszkańców miasta i gminy Twardogóra osiągnąca poprzez wsparcie liderów lokalnych i zaangażowanie mieszkańców w oddolne inicjatywy, wydarzenia społeczne i kulturalne na rewitalizowanym obszarze gminy.

1.6. Rozwój przedsięwzięć integrujących i aktywizujących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym seniorów. Włączenie ich w wspólne działania

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2012 – 2020 (SIIRPS). Podkreślenia wymaga, że SIIRPS podejmuje zarówno w części diagnostycznej, jak i planistycznej zagadnienia związane szczególnie ze sferą społeczną, skupiając się na wszystkich osobach wykluczonych społecznie i znajdujących się w grupie ryzyka, stawiając sobie za cel realizowanie możliwie najwyższego standardu pracy socjalnej oraz przerwanie reprodukcji dysfunkcji społecznych. Oba dokumenty za szczególnie istotne uznają: przeciwdziałanie bezrobociu poprzez rozwój przedsiębiorczości, aktywną promocję gminy, propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, zachęcanie do korzystania z lokalnych miejsc, przestrzeni publicznych oraz usług lokalnych instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych i udział w oddolnych inicjatywach i przedsięwzięciach aktywizujących i integrujących.

h. l. h.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

**STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2012 – 2020**

czasu wolnego przez osoby starsze i niepełnosprawne –
zaspokajanie ich potrzeb kulturalno-społecznych, rekreacyjnych
i edukacyjnych, w tym organizowanie cyklicznych imprez i spotkań
integracyjnych, zajęć, wycieczek.

Kierunek 7. Podjęcie współpracy z organizacjami
pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i
niepełnosprawnych oraz z kościołem.

Kierunek 8. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby
starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023**

dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych w celu integracji międzypokoleniowej
i zwiększenia poczucia wspólnoty wśród mieszkańców.

**CEL 2. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W ZMODERNIZOWANEJ
PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INFRASTRUKTURZE TECHNICZNEJ Z ZACHOWANIEM
WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO**

Kierunki działań rewitalizacyjnych

2.2. Adaptacja i remont istniejących obiektów i przestrzeni publicznych na
obszarze rewitalizowanym wraz z nadaniem im nowych funkcji: edukacyjnej,
gospodarczej, integracyjnej, rekreacyjnej i turystycznej (np. na potrzeby Środka
Inicjatyw Edukacyjnych i Kulturalnych „Gościniec” w Goszczu).

2.3. Dostosowanie infrastruktury technicznej oraz zabudowy centrum Twardogóry
i Goszcza do pełnienia funkcji centrów aktywności gminnej, z możliwością
ulożowania w nich wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych o znaczeniu lokalnymi
i ponadlokalnymi.

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ
SPOŁECZNOŚĆ (LSR) DLA DOLINY BARYCZY NA LATA
2016 – 2022**

(PROW 2014-2020, STOWARZYSZENIE DOLINA BARYCZY – LGD)

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023**

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Unia Europejska
Fundusz Spójności

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ
SPOŁECZNOŚĆ (LSR) DLA DOLINY BARYCZY NA LATA
2016 – 2022**

(PROW 2014-2020, STOWARZYSZENIE DOLINA BARYCZY – LGD)

Cele ogólne:

Cel ogólny 1. Rozwój gospodarczy Doliny Baryczy, służący zachowaniu specyfiki obszaru i polepszeniu jakości życia
Cel ogólny 2. Wzmocnienie rozpoznawalności i potencjału Doliny Baryczy.

Cele szczegółowe:

- 1.1 Zwiększenie konkurencyjności sektora rybackiego
- 1.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości
- 2.1 Wzrost aktywności i świadomości specyfiki obszaru wśród mieszkańców
- 2.2 Rozwój kompleksowej i atrakcyjnej oferty obszaru

Przedsięwzięcia:

- 1.2.2 Wsparcie usług i produktów lokalnych, przyczyniających się do zachowania specyfiki obszaru.
- 1.2.3 Wsparcie aktywności gospodarczej mieszkańców
- 2.1.1 Wsparcie kompetencji i organizacji potencjału społecznego na rzecz zachowania specyfiki obszaru
- 2.1.2 Tworzenie przestrzeni do podnoszenia kompetencji i organizacji atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu
- 2.1.3 Wzrost wiedzy i integracja społeczna mieszkańców poprzez wykorzystanie rybackiego dziedzictwa kulturowego
- 2.2.1 Spójna i widoczna oferta turystyczna Doliny Baryczy
- 2.2.2 Zachowanie, zwiększenie dostępności i atrakcyjności miejsc związanych ze specyfiką obszaru.
- 2.2.3 Wzmocnienie rybackiego potencjału obszaru poprzez rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023**

Wizja obszaru rewitalizacji:

Ożywiona, kolorowa, uporządkowana przestrzeń Twardogóry i Goszcza tworzy w harmonii z tradycją, dziedzictwem historycznym i walorami przyrody przyjazne warunki dla godnego życia mieszkańców gminy i satysfakcji odwiedzających ją gości.

Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych:

**CEL 1. ROZWÓJ I PROMOCJA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO OPARTEGO NA
WALORACH PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH GMINY IMPULSEM ROZWOJU
SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ**

Kierunki działań rewitalizacyjnych

1.1 Sprawny działający system komunikacji wizualnej w gminie, w tym informacji o zabytkach, atrakcjach turystycznych i przyrodniczych oraz miejscach wypoczynku (oznakowanie tras i ścieżek rowerowych, tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych).

1.2 Aktywna promocja gminy, m.in. poprzez stworzenie systemu identyfikacji wizualnej Twardogóry i Goszcza, podkreślająca walory krajoznawcze, historyczne i kulturowe, ukierunkowana na rozwój różnych rodzajów turystyki: przyjazdowej, pobytowej, kwalifikowanej, sentymentalnej (etnicznej) i agroturystyki.

1.3 Promowanie produktu lokalnego, lokalnych punktów handlowych oraz bazy gastronomicznej i noclegowej na obszarze rewitalizowanym, obsługującej ruch turystyczny na terenie gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) wpisuje się w założenia społeczno-gospodarcze Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanej przez Społeczność (LSR) dla Doliny Baryczy na lata 2016 – 2022. Wyniki diagnozy przeprowadzonej na obszarze LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Doliny Baryczy” zostały wykorzystane przy opracowaniu LPR. Mimo różnych skal oddziaływania dokumentów, wnioski płynące z obu diagnoz są spójne, akcentując najistotniejsze wyzwania obszaru LGD i obszaru rewitalizowanego. Należą do nich: rozwój gospodarczy obszaru i związane z tym ograniczanie bezrobocia i rozwój przedsiębiorczości lokalnej, którego dźwignią jest budowanie i promocja potencjału turystycznego regionu i wykorzystanie produktów lokalnych. Cele strategiczne i wskazane kierunki działania w obu dokumentach są bez wątpienia spójne. Poza wskazaniem rozwoju przedsiębiorczości oba dokumenty akcentują: dbałość o przestrzeń i infrastrukturę publiczną, ochronę środowiska, dziedzictwo historyczne i wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców.

H.16

Unia Europejska
Fundusz Spójności

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ
SPOŁECZNOŚĆ (LSR) DLA DOLINY BARYCZY NA LATA
2016 – 2022
(PROW 2014-2020, STOWARZYSZENIE DOLINA BARYCZY – LGD)

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

1.4. *Propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, zachęcanie do korzystania z lokalnych miejsc, przestrzeni publicznych oraz usług lokalnych instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych. Zapewnienie szerokiej oferty sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów.*

1.5. *Wysoka aktywność obywatelska mieszkańców miasta i gminy Twardogóra osiągnięta poprzez wsparcie liderów lokalnych i zaangażowanie mieszkańców w oddolne inicjatywy, wydarzenia społeczne i kulturalne na rewitalizowanym obszarze gminy.*

1.6. *Rozwój przedsięwzięć integrujących i aktywizujących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym seniorów. Włączenie we wspólne działania dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych w celu integracji międzypokoleniowej i zwiększenia poczucia wspólnoty wśród mieszkańców.*

CEL 2. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W ZMODERNIZOWANEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INFRASTRUKTURZE TECHNICZNEJ Z ZACHOWANIEM WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO

Kierunki działań rewitalizacyjnych

2.1. *Poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w centrum Twardogóry i Goszcza poprzez remont i rewitalizacja części wspólnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej (z termomodernizacją i zagospodarowaniem podwórek) oraz modernizację nawierzchni przylegających do nich ulic.*

W. K.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ
SPOŁECZNOŚĆ (LSR) DLA DOLINY BARYCZY NA LATA
2016 – 2022**
(PROW 2014-2020, STOWARZYSZENIE DOLINA BARYCZY – LGD)

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA
2016-2023**

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

2.2. *Adaptacja i remont istniejących obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizowanym wraz z nadaniem im nowych funkcji: edukacyjnej, gospodarczej, integracyjnej, rekreacyjnej i turystycznej (np. na potrzeby Ośrodka Inicjatyw Edukacyjnych i Kulturalnych „Gościńiec” w Goszczu).*

2.3. *Dostosowanie infrastruktury technicznej oraz zabudowy centrum Twardogóry i Goszcza do pełnienia funkcji centrów aktywności gminnej, z możliwością ulokowania w nich wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych o znaczeniu lokalnymi i ponadlokalnymi.*

PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMINY TWARDOGÓRA

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN), został uchwalony 10.03.2016 r. Określono w nim długoterminową strategię, cele, zobowiązania i zadania do realizacji. Opracowanie Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Wińsko jest zobowiązaniem do wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na polityce niskoemisyjnej, w szczególności w obszarach, na które gmina ma bezpośredni lub pośredni wpływ.

Cel strategiczne i szczegółowe zostały sformułowane wg Standardów charakterystycznych dla wiedzy inżynierskiej i opatrzone konkretnymi i mierzalnymi parametrami technicznymi. Cele strategiczne do osiągnięcia w 2020 r.:

1. Obniżenie emisji CO₂ o co najmniej 7,9% względem 2014 r. (Redukcja CO₂ = 4600 Mg), co odpowiada redukcji w sektorze

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA
NA LATA 2016-2023**

Wizja obszaru rewitalizacji:
Ożywiona, kolorowa, uporządkowana przestrzeń Twardogóry i Goszcza tworzy w harmonii z tradycją, dziedzictwem historycznym i walorami przyrody przyjazne warunki dla godnego życia mieszkańców gminy i satysfakcji odwiedzających ją gości.

Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych:

CEL 2. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W ZMODERNIZOWANEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INFRASTRUKTURZE TECHNICZNEJ Z ZACHOWANIEM WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO

Kierunki działań rewitalizacyjnych

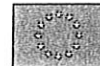
UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) jest spójny z zapisami Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Twardogóra (PGN). Prace delimitacyjne, w tym analiza zjawisk kryzysowych w sferze środowiskowej na potrzeby LPR, przeprowadzono z uwzględnieniem informacji zawartych w PGN. Dlatego zarówno w części diagnostycznej, jak i strategicznej obu dokumentów, wprowadzono zapisy podkreślające konieczność ograniczenia niskiej emisji, przy jednoczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym oraz dbałość o przestrzeń publiczną. Poprawa jakości środowiska w gminie, zmiana stylu życia, szczególnie mieszkańców budynków wielorodzinnych, na zdecydowanie proekologiczne staje się priorytetem wyraźnie wynikającym

W. H.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMINY TWARDOGÓRA

budynków: na poziomie ok. 14%.

3 Obniżenie zużycia energii finalnej o 2,9% względem 2014 r
(Redukcja na poziomie 7800 MWh) (PGN dla Gminy Twardogóra,
str. 16)

Cele szczegółowe:

5. radykalna zmiana starych, węglowych źródeł ciepła na kotły wysokosprawne,
6. wymiana kotłów węglowych na kotły gazowe kondensacyjne (na obszarze zgazifikowanym) lub na kotły opalane biomasą drzewna (np. na palety),
7. Zdecydowana poprawa parametrów cieplnych w istniejących budynkach mieszkalnych do najmniej do poziomu obecnych standardów energetycznych (tj. poniżej 120 kWh/m²/rok

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA NA LATA 2016-2023

2.1. Poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w centrum Twardogóry i Goszcza poprzez remont i rewitalizacja części wspólnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej (z termomodernizacją i zagospodarowaniem podwórek) oraz modernizację nawierzchni przylegających do nich ulic.

2.2. Adaptacja i remont istniejących obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizowanym wraz z nadaniem im nowych funkcji: edukacyjnej, gospodarczej, integracyjnej, rekreacyjnej i turystycznej (np. na potrzeby Ośrodka Inicjatyw Edukacyjnych i Kulturalnych „Gościńiec” w Goszczu).

2.4. Wysoki standard dróg i infrastruktury towarzyszącej (chodniki, parkingi) na obszarze objętym rewitalizacją w celu zapewnienia bezpieczeństwa komunikacyjnego, poprawy jakości powietrza i klimatu akustycznego.

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI

z LPR i PGN. O zachowaniu spójności świadczą bardzo wyraźnie obie listy projektów A i B w LPR odpowiadających na cele i zadania wyznaczone w PGN np. remont i rewitalizacja części wspólnych nieruchomości wraz z termomodernizacją budynków mieszkalnych przy ulicy Ratuszowej, Sienkiewicza, Takim projektem wpisującym się w PGN jest chociażby rewitalizacja budynku biblioteki gminnej wraz z zagospodarowaniem i udostępnieniem terenu wokół oraz sąsiedniego terenu parkowego z modernizacją pałacu barokowego w rejonie ulic Wrocławskiej, Młyńskiej i Sosnowej.

h.k.

10. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów oraz grup aktywnych na terenie gminy Twardogóra w proces rewitalizacji

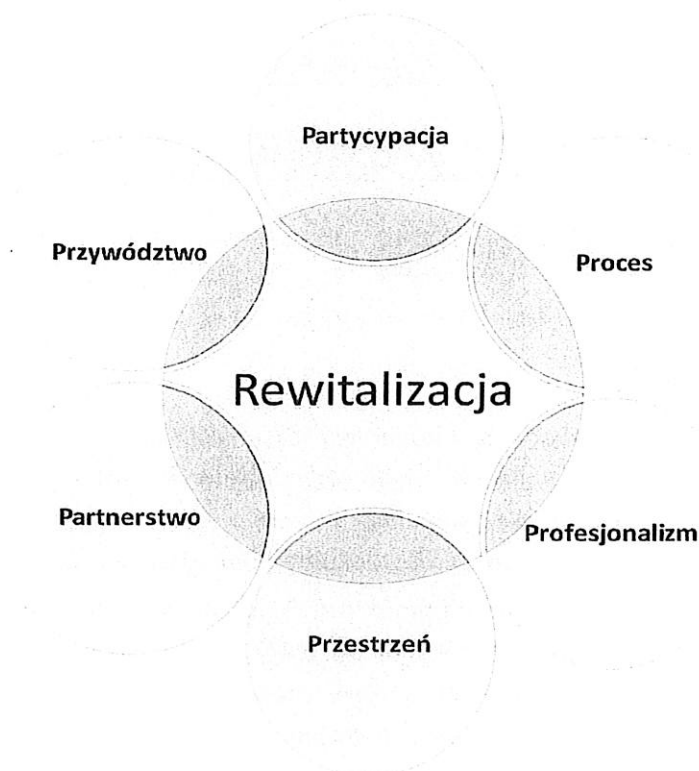
Trwałe i efektywne zaangażowanie całych społeczności lokalnych, ich reprezentantów, organizacji pozarządowych i innych, różnego rodzaju formalnych i nieformalnych, indywidualnych i zbiorowych interesariuszy jest naczelną zasadą procesu rewitalizacji, prowadzonego zgodnie z wymogami dokumentów programowych i regulacjami normatywnymi w nowym okresie programowania. Doświadczenia europejskie i polskie pokazują, iż bez partycypacji społecznej nie są możliwe do osiągnięcia cele rewitalizacji. W dążeniu do możliwie maksymalnego w zastanych warunkach uspołecznienia prac nad *Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* realizowano model, który nazwano 6xP. Oto jego główne założenia:

PARTYCYPACJA – aktywne włączenie społeczności lokalnej i jej przedstawicieli w prace nad programem rewitalizacji, na różnych jego etapach – od fazy diagnozy, poprzez wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji, wypracowanie wizji i celów, zebranie i wybór projektów rewitalizacyjnych, aż do przyjęcia projektu i uchwalenia LPR. Dokument powinien być tworzony z udziałem mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji społecznych, którzy stali się autorami zasadniczych jego elementów. Ważnym aspektem zasady partycypacji jest dążenie do zapewnienia obecności w tym procesie reprezentantów różnych zainteresowanych grup (poprzez aktywne ich informowanie i zachęcanie do udziału w różnych formach partycypacji). Równie ważne jest wykorzystanie takich procedur uczestnictwa, aby stwarzały one warunki do współpracy i zawarcia porozumienia wokół kluczowych zapisów programu. Sukces procesu rewitalizacji wymaga bowiem, by stanowiący jego podstawę dokument zawierał nie tylko diagnozę, cele i działania

priorytetowe

z perspektywy władzy lokalnej, ale aby jego zapisy wyływały z wartości cenionych przez mieszkańców, odpowiadały ich postrzeganiu sytuacji wspólnoty lokalnej i formułowały cele i sposoby dojścia do nich były jak najpowszechniej akceptowane w społeczności.

Ryc. 10.1. Sześć zasad rewitalizacji

PROCES – rewitalizacji nie da się i nie należy sprowadzać do procedury opracowania lokalnych programów rewitalizacji, a tym bardziej do jednorazowego aktu uchwalenia programu. Jest to złożone wewnętrznie przedsięwzięcie. Zapoczątkowuje go refleksja nad istniejącym stanem wyjściowym, jego diagnozą i analizą sytuacji miasta, terenu zdegradowanego i obszaru ostatecznie wybranego do rewitalizacji. Jej rezultatem jest stworzenie programu, który powinien być względnie prostą i klarowną deklaracją przyjętych priorytetów rewitalizacyjnych na kolejne lata oraz sposobów ich wdrażania. Rewitalizacja ze swojej natury jest procesem długotrwałym i złożonym, stąd też jego wdrażanie musi oznaczać konieczność ciągłego monitorowania i okresowej ewaluacji programu, a niekiedy także jego aktualizacji. Zarówno wdrażanie dokumentu, jego monitoring i ewaluacja powinny się odbywać sposób uspołeczniony.

PRZESTRZEŃ – rewitalizacja jest procesem odbywającym się w określonej przestrzeni fizycznej i społecznej. Zawarty w regulacjach normatywnych postulat zintegrowania działań społecznych, przestrzennych i gospodarczych przy jednoczesnej jej terytorialnej koncentracji, wymaga takiego zorganizowania tego procesu, aby w sposób należyty gromadzić i wykorzystywać wiedzę o terytorialnym wymiarze różnych zjawisk społecznych. „Odczytanie” przestrzeni gminnej powinno oznaczać konieczność korzystania z danych dostępnych

w instytucjach publicznych, ale także sięgnięcie po wiedzę, jaką posiadają mieszkańcy, którzy reprezentując różne obszary, „czują” wiele problemów i zjawisk społecznych, wymagających interwencji rewitalizacyjnej. To kolejna okoliczność, która powoduje, że proces ten powinien być oparty na bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami i włączeniu ich we współdecydowanie o kwestiach kluczowych dla społeczności lokalnej.

PARTNERSTWO – rewitalizacja, będąc procesem społecznym, operuje na określonym układzie potrzeb i interesów jej mieszkańców. Funkcję koordynatora powinien spełniać przedstawiciel władzy lokalnej, który jednak w swych działaniach umiejętnie realizuje postulat poszanowania odrębności i samodzielności innych osób i instytucji, którym zależy na rozwoju lokalnym. Celem jego działania powinno być łączenie zasobów, wiedzy, doświadczenia różnych interesariuszy oraz stworzenie warunków do realnego współdecydowania, ale i współodpowiedzialności mieszkańców, a zwłaszcza lokalnych liderów za przyjęte do realizacji projekty oraz całość programu rewitalizacji.

PRZYWÓDZTWO – głównymi realizatorami postanowień programu rewitalizacji tworzonego wspólnie z liderami społecznymi i mieszkańcami, jest grupa przedstawicieli kluczowych instytucji w mieście. To liderzy procesu, którzy powinni współpracować ze sobą, wdrażając zapisy programu. Jego opracowanie i realizacja powinna polegać na wykorzystaniu potencjału liderów lokalnych. Pierwszeństwo mają działania polegające na inspirowaniu, zachęcaniu, animowaniu, koordynowaniu i liderowaniu, a nie odgórnym komenderowaniu, wydawaniu poleceń i decyzji. Tak rozumiane przywództwo powinno towarzyszyć procesowi rewitalizacji na wszystkich jego etapach.

PROFESJONALIZM – polega na dążeniu do podejmowania działań opartych na pogłębionej i aktualnej wiedzy o rewitalizacji i towarzyszących jej zjawiskach. Można i należy tym samym wykorzystać wiedzę i doświadczenie ekspertów oraz zasoby informacji dostępne w różnych źródłach. Takie podejście do procesu daje gwarancje poprawności merytorycznej i metodologicznej procesu opracowywania i realizacji LPR.

Prace nad sporządzeniem *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* odbywały się w kilku zasadniczych etapach. W ich trakcie, zgodnie z założeniami tego procesu określonymi w ustawie o rewitalizacji i *Wytycznych*, starano się

zapewnić jak najszerszy udział mieszkańców oraz różnych środowisk społecznych, w tym organizacji pozarządowych. Partycypacyjne podejście do procesu rewitalizacji potraktowano jako warunek niezbędny dla kształtowania treści tego dokumentu ze szczególnym uwzględnieniem wyboru projektów rewitalizacyjnych. Uspołecznienie procesu uczyniono również podstawą prawidłowego ich wdrażania, zgodnego ze standardami jakości osiągania celów i zarządzania, oraz ewaluacji tego procesu. Na każdym etapie procesu informacje o spotkaniach, warsztatach oraz podstawowe informacje o zasadach rewitalizacji miały charakter ogólnodostępny, a każde spotkanie i warsztat – charakter otwarty.

Na etapie diagnozowania i wytyczania obszarów zdegradowanych oraz obszarów do rewitalizacji przeprowadzono pięć otwartych warsztatów konsultacyjnych dla mieszkańców, zrealizowanych różnymi metodami aktywizującymi, m.in. z wykorzystaniem map terenu gminy, przy udziale przedstawicieli władz miasta i gminy. Były one poświęcone następującym zagadnieniom: diagnozowaniu i analizie potrzeb i oczekiwań interesariuszy procesu rewitalizacji, wyznaczeniu oraz pogłębieniu diagnozy obszarów kryzysowych i objętych rewitalizacją w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, technicznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, wypracowaniu wizji obszaru rewitalizacji i określeniu celów rewitalizacji oraz odpowiadających zidentyfikowanym potrzebom kierunków działań rewitalizacyjnych. Proces tworzenia *Programu* zakończyła konferencja podsumowująca, podczas której zaprezentowano ostateczną wersję dokumentu. Na etapie programowania, wypracowywania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz formułowania i porządkowania celów rewitalizacji przeprowadzono konsultacje w formie otwartego naboru projektów rewitalizacyjnych (pomysły i projekty rewitalizacyjne zbierano za pomocą formularza projektu w postaci papierowej lub elektronicznej, formularz został zamieszczony na głównej stronie internetowej miasta). Projekt dokumentu zamieszczono na stronie internetowej gminy z możliwością zgłaszania uwag do Referatu Funduszy, Promocji i Rozwoju Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

W fazie wdrażania i monitorowania *Programu Rewitalizacji* planowane jest włączenie interesariuszy procesu rewitalizacji poprzez: 1) powołanie a następnie uspołecznione działanie Zespołu do Spraw Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra, 2) połączenie procesów monitoringu i ewaluacji wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2016-2023* z monitoringiem i ewaluacją *Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra na lata 2014-2020* oraz *Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Twardogóra na lata 2012-2020*, w formie cyklicznych otwartych spotkań w/w zespołu, służących podsumowaniu kolejnych etapów pracy. Pozwoli to połączyć i uspołecznić decyzje strategiczne podejmowane w gminie, promować sukcesy w procesie rewitalizacji, a nade wszystko – wzmacniać sieci współpracy głównych interesariuszy procesu rewitalizacji i zarządzania strategicznego gminą.